

RIIGIKOGU

IV koosseis.

VIII istungjärk.

197. koosolek. 10. detsembril 1931.

Sisu:

1. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.
2. R. Kuris'e küsimine Vabariigi Valitsusele Vasalema mõisa end. mõisaomanikule Baggehuvut'ile metsa andmise asjas ning Põllutöoministri vastamine küsimisele.
3. R. Kuris'e küsimine Vabariigi Valitsusele peakraavide kaevamisel klassiteedel riigi poolt sildade ja trummide ehitamise asjas ning Põllutöoministri vastamine küsimisele.
4. R. Kuris'e küsimine Vabariigi Valitsusele Nõva asunikkudele ja riigirentnikkudele metsa müügi juures tekkinud raskuste asjas ning Põllutöoministri vastamine küsimisele.
5. J. Hagivang'i küsimine Kaitseministrile kaitsevæele söögiherneste ostu kohta põllumeestelt ning Kaitseministri vastamine küsimisele.
6. A. Lauri, J. Fuksi ja A. Kornelli arupärimise-ettepanek Vabariigi Valitsusele Soosaare mõisa planeerimise asjas.
7. A. Lauri, J. Fuksi ja A. Kornelli arupärimise-ettepanek Vabariigi Valitsusele juurdelõigete andmise asjas Lalsis, Vaiblas, Leiel, Odistes ja Kaaveres Viljandimaal.
8. Vabariigi Valitsuse vastamine A. Schulbach'i küsimisele Vanamõisa põlevkivi kaevanduse tööliste asjus.
9. Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu esitis Riigi eelarve seaduse § 34 põhjal Põllutöoministeeriumile määratud eelkrediidi asjas.
10. Sotsiaalkomisjoni esitis, võtta teadmiseks konventsiooni eelnõu töö kestvuse korraldamise kohta kaubanduses ja kontories.
11. Kaheteistkümnenda rahvusvahelise töökonverentsi poolt vastuvõetud läeval veetavate suurte kolide kaalu tähendamise kohta käiva konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus — I lugemisel.
12. Tartu-Võru ja Viljandi-Pärnu rahukogude ringkondade muutmise seadus — I lugemisel.
13. Elustapaloomade ja loomaliha alalise turu korraldamise seadus — I lugemisel.

14. Eesti-Pärsia sõpruslepingu ja selle lõpp-protokolli kinnitamise seadus — II lugemisel.
15. J. Zimmermann'i sõnavõtmine isiklikus asjas.
16. Raudteede seaduse § 7. muutmise seadus — II lugemisel.
17. Järgmise koosoleku määramine.
18. Majanduseminister A. Jürman'i sõnavõtmine isiklikus asjas.
19. Karjakasvatuse edendamise ja või hindade kindlustamise fondi seadus — I lugemisel.

Koosoleku avab teine abiesimees **R. Penno** kell 10.20 min.

Sekretäri kohal sekretär **A. Schulbach**.

1. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis:

1. kriminaalkohtupidamise seaduse § 33-a muutmise seaduse üldkomisjoni;
2. Eesti-Soome kaubandus- ja laevanduslepingu muutmise protokollide kinnitamise seaduse rahaasjanduse komisjoni.

2. R. Kuris'e küsimine Vabariigi Valitsusele Vasalema mõisa end. mõisaomanikule Baggehuvut'ile metsa andmise asjas ning Põllutöoministri vastamine küsimisele.

R. Kuris (loeb): 1. Kas vastab tõe, et endisele Vasalema mõisa omanikule Baggehuvut'ile on Põllutöoministeeriumi poolt antud metsa 1919. aasta raielangi arvel?

2. Kui on see tõesti nii — siis kust kohast nimelt, kui suurel määral ja väärtusel on metsa antud.

Põllutöominister J. Hüneron: Endisele Vasalema mõisa omanikule on 1930. a. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse alusel antud 1919. a. raielangi kasutamata osana vabaks 1 tiin ehk 1,09 ha. keskmise headusega okaspuumetsa Kloostri metsandiku Vasalema vahtkonna kv. 17 pealt; metsa umbkaudne väärtus oli 500 krooni.

3. R. Kuris'e küsimine Vabariigi Valitsusele peakraavide kaevamisel klassiteedel riigi poolt sildade ja trummide ehitamise asjas ning Põllutöoministri vastamine küsimisele.

R. Kuris (loeb): 1. Kas ja millal nimelt on Töödeministeriumi poolt korraldus tehtud Riigikogu poolt 30. märtsil s. a. vastuvõetud sooviavalduse täitmiseks peakraavide läbistamisel klassiteedest sildade ja trummide ehitamiseks riigi kulul.

2. Eitaval korral — mis põhjustel seda sooviavaldust seni täidetud ei ole ja millal mõeldakse selle täitmisele asuda.

Põllutööminister J. Hünerson: Vastavalt Riigikogu sooviavaldusele on Põllutööministerium välja töötanud vastava seaduseelnõu ja esitanud Vabariigi Valitsusele. Vabariigi Valitsuses oli see küsimus juba eile arutamisel, ja on arvata, et see juba lähemal ajal otsustatakse ja esitatakse Riigikogule. (V a h e l h ü ü e.) See küsimus on hiljaks jäänud, seadus oli juba enne tehtud.

4. R. Kuris'e küsimine Vabariigi Valitsusele Nõva asunikudele ja riigirentnikkudele metsa müügi juures tekkinud raskuste asjas ning Põllutöoministri vastamine küsimisele.

R. Kuris (loeb): 1. Kas Vabariigi Valitsusel on teada, et Nõva asunikudele ja riigirentnikkudele teeb eriti raskusi kõrge metsaostu taksi hind, kuna sealse metsa hulga ja piiratud kasutamise õiguse juures ei leidu nii suurel määral talus sissetulekuid, et suuri (kõrgeid) tähtajalise maksu summasid riigile tasuda?

2. Mis mõtleb Vabariigi Valitsus teha, et Nõva asunikude ja riigirentnikkude rasket olukorda kergendada?

Põllutööminister J. Hünerson: Kuni 1. aprillini 1931. aastal oli mets hinnatud umbes 40.000 maakohal Kr. 18.410.407 väärtuses — keskmiselt ühel maakohal kasvava metsa väärtus Kr. 471. 1. aprilliks 1931 oli metsa müüdüd umbes 22.000 maakohal.

Arvestades metsahindade langusega tuli 1. aprilliks s. a. metsa taksihinda alandada keskmiselt 23% ja 1. detsembriks k. a. sellele lisaks veel 10% — seega 1. detsembriks s. a. endiste taksid alandamine keskmiselt 30%. Viimasel ajal on maakohtadel asuva metsa ostjate poolt esitatud protestisid ja soove, et neile müüdüd

mets saaks ümber arvutatud uute taksid järele. Põllutööministerium küsimust kaaludes on asunud seisukohale, et neid soove täita ei saa. 1) 22.000 maakohal on mets müüdüd vastavates seadustes ja määrustes ettenähtud korras. Maksvad seadused ei võimalda müüdüd metsa hinna alandamist. Uute seadustega hinna alandamist korraldada ei saa õigeks pidada, kuna viimastel aastatel ei ole metsa hind kunagi stabiilne olnud ja kuna küll praegu metsahinnad langenud, siis peaks ju riik hinda jälle juurde arvutama, kui metsahinnad tõusma hakkavad. Suuremas osas on müüdüd metsa hind teiste laenudega liidetult kinnistuseregistrisse liitlaenudena sisse kantud, ja juba puhttehniliselt on müüdüd metsa hinna ümberarvutamine metsataksid järele pea võimata.

2) Kevadel taksihindade alandamisel ei mõjunud see alandamine üle riigi ühtlaselt — oli raioone, kus taksihind veel tõusis — uute raudteede läheduses.

3) Kui võtta keskmise maakohal asuva kasumetsa taksihinnaks Kr. 471.— ja alandamist 30% mitte läbi viia — tuleks metsaostjal 35 aasta tasumisega, aastas 4,35%, aastamaksuna rohkem tasuda Kr. 6,25, mis sugune summa ei saaks ka olla koormavaks ja hävitavaks umbes keskmise 20 ha majapidamisele.

Nõva asunduse umbes 50 maakohal on kasvav mets müüdüd enne 1931. a. aprillikuud olevate metsataksid järele ainult neljal juhul, missugused müügid on kinnitatud. 54 maakohal on metsahindade väljaarvamine käsil praeguste maksvate taksid järele, millised vanadest taksihindadest on madalamad 30—35 protsenti.

5. J. Hagivangi küsimine Kaitseministrile kaitsevæele söögiherneste ostu kohta põllumeestelt ning Kaitseministri vastamine küsimisele.

J. Hagivang (loeb): Palun Kaitseministrilt vastust küsimistele:

1) Kas on õige, et Kaitseministerium on kuulutanud välja Võrumaal vallavalitsuste kaudu kaitsevæele söögiherneste ostu põllumeestelt?

2) Kas on õige, et Valka on tulnud Antslast ja mujalt Valga turupiirkonnast 4. detsembril s. a. kuni 500 põllumeest kaitsevæele oma herneid andma selle kuulutuse tagajärjel?

3) Kas on õige, et peale selle, kui Valga intendant lasknud näidata kokkutulnud põllumeestele peopesalt herneproove,

mida tema kaitsevæele ostab, on kõrvaldatud kõik voores olevad talumehed peale 90 talumehe, kes jäänud sappa herneid pakuma proovi kohaselt?

4) Kas on õige, et müügisappa jäänud 90 talumehelt on Valga intendant ostnud ühtekokku mitte rohkem kui 80 kilo herneid?

5) Kas on õige kuuldus, et Valga intendant on ostnud või kavatses osta herneid Valga kaupmeestelt, kellele osa kokkutulnud talumeestest oli sunnitud oma herneid müüma poole hinnaga?

6) Osutub osagi eelküsitus tõeks, millega seletab Kaitseminister sellist talust talumeestega ja mida võtab Kaitseminister ette, et hoida ära sellist toimetust viisi?

Kaitseminister A. Kerem: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Vastates ülestõstetud küsimisele ei saa tähendamata jätta, et kodumaa saaduste toiduainetena tarvitamise alal just kaitsevægi viimasel ajal esirinnas sammub. Kui on räägitud heeringatest ning ka mõne teise välismaa produkti tarvitamisest, mida võiks kodumaa saadustega asendada, siis ei saa asja nii käsitada, et kui ainult kaitsevægi kodumaa saaduste tarvitamisele üle läheb, et siis see toob pöörde meie majandusele. Siinjuures peame arvesse võtma, et kaitsevægi ainult 1½% meie maa rahvast välja teeb ning kaitsevægi üksi ei suuda määratud pööret tuua, kui rahvas järele ei tule. Kaitsevægi on viimasel ajal siin esirinnas sammunud, eriti seda silmas pidades, et kaitsevæest inimesed laiali valguvad üle maa ja võivad häid kombeid selles suhtes rahva hulka viia. Ka heeringate tarvitamine on kaitsevæes miinimumini viidud. Kahtlemata tarvitab kaitsevægi palju vähem heeringaid, kui meie kodumaa talud ja teised elanikud, ja hea oleks, kui viimased sellel alal kaitsevæele järele tuleksid. (V a h e l h ü ü e.) Ei, härra Tupits, võtke kokku, siis näete, et taludes heeringaid palju enam tarvitatakse kui kaitsevæes. Kaitsevæes neid viimasel ajal üldse ei tarvitata. (V a h e l h ü ü e.) Mis puutub aga hernestesse, siis on siin samuti toimetatud, nagu kõikide teiste toiduainetega. Käesoleval aastal on herneste ostuküsimust sõjanõukogus arutatud ja otsusele tulnud, et tuleb piir panna välismaalt herneste ostmisele, mis viimasel aastatel oli õige levinenud. Kodumaa herved, meil on kõigil teada, ei ole oma kvaliteedilt nii head, ja viimasel aastatel oli kaitsevæele vähempakkumise teel paremaid välisherneid ostetud. Nüüd sõjanõu-

kogu, arutades küsimust, on otsusele tulnud, et käesoleval aastal tuleks herneid kodumaa põllupidajailt osta, kuigi sellejuures kallimat hinda makstes. Kui minule seda ette kanti, olin samal arvamisel, ja varustusevalitsus asus ostuteostamisele. Ost kuulutati juba mõni aeg tagasi välja ja sai teatavaks ajakirjanduse kaudu, ka trükiti veel eriteadaanded. Lehed saadeti maa-valitsustele, sealst põllumajanduse osakondade kaudu vallavalitsustele, nii et see üle maa teatavaks sai. Selle teadaande esimeses kapiitlis leidub tingimus, missugustele tingimustele hernes peab vastama, kui seda vastu võetakse, kui keegi teistsugust vilja toob, siis seda vastu ei võeta.

Herneste kohta on need tingimused järgmised: müügiks toodavad herved peavad olema kuivad, puhtad, kõvad, kollased või hallikad värvilt, ja ei tohi olla liiga väiksed. Prahti ja umbrohtu ei tohi üle ½ protsendi sisaldada ning üle 3% vigastatud ja muid viljasid sisaldavaid herneid ei võeta vastu. Nii et ostutingimused olid kõigile väga selged ja teada, ning kes nendele tingimustele vastavalt herneid ei toonud, neilt herneid ametnikud vastu võtta ei tohtinud.

Mis puutub asjasse endasse, siis nende andmete põhjal, mis varustusevalitsus mulle on esitanud, selgub, et küsija mitte üksi nulliga ei ole eksinud, vaid natukene rohkem. Valga loo kohta seletab varustusevalitsus järgmist: Varustusvalitsus teostas herneste vastuvõtmist 3 päeva kestel: 3., 4., 5. detsembril, mitte 4. üksi, ja nende 3 päeva kestel on käinud herneid pakkumas kokku kuni 53 põllupidajat, mitte rohkem. Seega on tublisti 10 korda vähem, kui ühel päeval on toodud. Kui tuuakse ette, et 4. detsembril on ostetud herneid, siis varustusevalitsuse andmed näitavad, et 4. detsembril ei ole üldse kellelki herneid ostetud, sest et vastavaid ei ole olnud. Aga väga võimalik, et siin on lugu nii, et inimeste lugemiste arvud on segamini läinud, kuna selsamal ajal oli Valgas ka rukkiost ja kui üle loeti hernevoorid, siis nende hulka arvati ka rukki-voorid, ja seega võis tulla ehk eksitus. Nende andmete järgi, mis varustusevalitsus annab, mingeid segadusi ei ole olnud, sest päeva jooksul on käinud 12—15 põllupidajat üldse herneid pakkumas. Mina, kes seda ümbrust tunnen, tean, et hernestega see ümbrus ei hiilga, ja tagajärjed näitavad ka, et neid on vähem olnud. 3. detsembril on 2 põllupidajat 124 kilo herneid müünud, ja 5. detsembril on ka 2 põllupi-

dajat 216 kilo herneid ära müünud. Muidu üldiselt herneste kokkuostmine edeneb hästi, ja esimese 20 päeva jooksul on 141 tonnist, mis osta tuleb, 89½ tonni juba koos, ja kui asi nii edasi edeneb, siis saab loodetavasti nõutav arv herneid ligikaudu kokku, olgugi, et herneid saavad ainult need anda, kes ülesseatud tingimustele vastavaid toovad. Need on ametlikud andmed, mis varustusevalitsuse kaudu olen saanud. Neist selgub, et hernesteost läheb normaalset rada.

6. A. Lauri, J. Fuks'i ja A. Kornell'i arupärimise-ettepanek Vabariigi Valitsusele Soosaare mõisa planeerimise asjas.

(Arupärimise-ettepaneku tekst: „Viljandimaal Soosaare mõisa planeerimisel 1930. aastal seati kokku kava, mille järgi suurem osa mõisa kultuurilist maad läks endisele mõisaomanikule Nikolai Sievers'ile, kuna rahuldamata jäid kohalikud väikemaapidajad ja mõisatöölised. See kava ei leidnud Viljandi riigimaade korralduskomisjoni poolt 10. apr. 1931. a. vastuvõtmist järgmistel motiividel:

1. Nagu selgunud sisseantud protestidest ja komisjoni istungil asjaosaliste poolt antud seletustest, on maa järele nõudmine kohapeal väga suur. Paljud maapalujad ei ole otstarbekohaselt maaga varustatud — eriti rohumaaga. Osa mõisatöölisi ja teisi õigustatud maasaajaid on koguni maast ilma jäetud, kuna samal ajal on endisele mõisaomanikule N. Sievers'ile peale 50 ha krundi, mis asub mõisa südames, väljaplaneeritud veel 150 ha-line eriotstarbe krunt, selle hulgas paremad põllu- ja heinamaad. Samal ajal on end. mõisaomanik N. Sievers heinamaid välja rentinud, mis näitab, et tema isiklikult niisuurit maa-alat kasutada ei suuda (J. Parmi seletus).

2. Protesti avaldaja ja samuti ka valla esindaja komisjonis, leiavad niisuguse eriotstarbe koha loomise mitteõiglase olevat, seletades, et end. mõisaomanik N. Sievers pole Eesti ajal uusi soomaid üles harinud. Eesti riigi loomise ajal ei viibinud N. Sievers üldse Eestis ning pole osa võtnud Eesti vabadussõjast ega üldse kuidagi Eesti riigi loomiseks kaasa aidanud.

3. Kava koostamisel pole arvestatud Soosaare vallaomavalitsuse palvega koolimaja ja vastava krundi saamiseks, samuti on tähelepanemata jäetud Soosaare piimaühingu põhjendatud soovid maa ja vastava hoonete saamiseks, millised tegelikult juba piimaühingu kasutuses on.

4. Nagu ilmsiks tulnud, on Soosaare paljud elujõuetud kohad heinamaata jäetud, millised asuvad vastu nende piire, piiride ja magistraalkraavi vahel. Viimased heinamaad on jäetud planeerimisel mõisaomaniku krundi külge, kuna väikekoha pidajatele on heinamaa tükid kaugele planeeritud (Vana-Põltsamaa valla piirides 15—16 klm kauguses).

5. Nagu üleval ettetoodud andmetest ja asjaosaliste kirjalikkudest protestidest ning suusõnalistest seletustest nähtub, on kava põhijoonte koostamisel maakorraldaja mitte küllaldaselt arvestanud mõisatöölise ja teiste õigustatud maasaajate huvidega. Näiteks Miina Orr'i 5-liikmelisele perekonnale on planeeritud ainult 1 vak. põllumaad ja 4 vak. heinamaad, kuna viimane pealegi põllumaast kaugel asub. Peeter Kann'ile, kui Eesti vabadussõjast osavõtjale, kellel on 1 ha metsamaad, on tehtud ainult paari vakamaaline juurdelõige jne. Kuna end. mõisa omanikule peale mõisa südame (50 ha suurusega) on planeeritud eriotstarbe kohana 150 ha kõigeparemat põllu- ja heinamaad, samal ajal kui Soosaares on Eesti vabadussõjast osavõtnud sõdureid, keda maast ilma jäetud. Niisugust olukorda ei saa riigimaade korralduskomisjon õiglaseks pidada, kui mitte kooskõlas olevat maareformi põhimõtetega ja elluviimise määrustega.

6. Nagu nähtub põhijoontest ja kokku seatud kavast, on mõisamaast planeeritud ainult üks elujõuline koht, millel asub mõisaomaniku kutsar Murd oma uute eluhoonetega, kuna teised kohad, mis määratud mõisatöölisele — on elujõuetud. Neil kaalutlustel arvab komisjon, et 150 ha-line eriotstarbe koht tuleb planeerida juurdelõigeteks ja uuteks elujõulisteks kohtadeks eesõigustatud maasaajatele väljaandmiseks. Kui ülaltähendatud 150 ha-line eriotstarbe koht saab ümber korraldatud, siis tuleb ka ümberkorraldamisele end. mõisaomaniku N. Sievers'ile planeeritud 50 ha-line krunt, vastavalt kultuursele kõivikute vahekorrale ja hoonete kasutamise võimalusele.

Tervest asjatoimetusest nähtub, et komisjon algusest peale ei pooldanud endisele mõisaomanikule suurte maa-alade kätte jätmist, sest kohapeal valitseb suur maa-nälg ja paljud eesõigustatud isikud on jäänud maata. Sellepärast komisjon otsustas: Kava tagasi anda maakorraldajale uute põhijoonte ülesseadmiseks vastavalt ilmsikstulnud uutele asjaoludele.

See riigimaade korralduskomisjoni otsus ei heidutanud endist mõisaomanikku. Tema

andis Põllutööminister Jürman'ile isiklikult palve, et temale antakse mõisasüdamest, lisaks 50, mis minister varem lubanud, veel 150 ha eriotstarbekohana. Sellele palvekirjale on minister Jürman kirjutanud 13. mail 1931. a. resolutsiooni, et on nõus 150-hektaarilise eriotstarbekoha eraldamisega. Ministri resolutsioon võttis planeerimise organitel võimaluse kaaluda kava otstarbekohasust, mispärast ka planeerimise peakomisjon kava kinnitas. Peale ebaõigluse, mis Põllutööministri resolutsioon sisult endas sisaldab, avastub sellejuures veel see asjaolu, et minister on oma võimupiiridest üle astunud. Maksvate määruste järgi ei ole Põllutööministril õigus eriotstarbe kohti luua ega välja anda suurusega üle 50 ha, välja arvatud uudismaa kohad. Seepärast on Põllutööministri korraldus lausa seadusevastane.

Eeltoodud asjaolud sunnivad meid Vabariigi Valitsusele esitama küsimusi:

1. Kas Vabariigi Valitsusel on teada, et Põllutööminister on korralduse teinud planeerida Soosaare mõisa endise omaniku jaoks Soosaare mõisa südamest kõige paremast kultuurmaast 50 ha omanduseks andmiseks ja 150 ha eriotstarbena kasutamiseks, mille tagajärjel maad ei jätku nüüd ümbruskonna väikemaapidamiste ja mõisatöölise maaga varustamiseks?

2. Kas Vabariigi Valitsusel on teada, et Põllutööministril ei olnud õigust sarnast korraldust teha?

3. Kas kavatseb Vabariigi Valitsus korraldusi teha, et Soosaare asunduse väikemaapidajad ja mõisatöölised saaksid tarvilikul määral maaga varustatud?

Tallinnas, 9. detsembril 1931. A. Laur, Joh. Fuks, Alex. Kornell.“)

A. Laur: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Viljandimaal Soosaare mõisa planeerimiseks seati lõplik kava kokku 1930. a., ja selle kava järgi pidi suurem osa mõisast jääma endisele mõisaomanikule Nikolai Sivers'ile. Selle tagajärjel jäid muidugi kohalikud väikemaapidajad ja mõisatöölised rahuldamata. See kava oli kaalumisel Viljandi maakorralduse komisjonis viimane kord 10. aprillil 1931. Sel korral ei leidnud see kava komisjonis pooldamist. Motiivides öeldakse, et nõudmine maa järgi on kohapeal väga suur. Paljud maasoovi-
jad ei ole seniajani maaga varustatud, eriti aga rohumaaga. Osa mõisatöölisi ja teisi õigustatud maasaajaid, nagu vabadusesõjast osavõtjad, on koguni maast ilma jäänud. Sellepärast ei peagi komisjon õigeks, et

endisele mõisaomanikule Nikolai Sivers'ile tahetakse anda lisaks 50 ha, mis talle varem antud, ministri otsusega veel 150 ha eriotstarbekohana. Seda enam, et Nikolai Sivers olevat seniajani oma heinamaid välja rentinud, mis näitab, et temal heinamaade järele vajadust ei ole. Edasi olevat leidnud selles komisjonis valla esindaja, et niisuguse eriotstarbekoha loomine ei ole õiglane, seletades sellejuures, et endine mõisaomanik pole soomaid üles harinud. Eesti riigi loomise ajal pole riiginud üldse Eestis ja pole üldse Eesti riigi loomiseks kaasa aidanud. Kolmas põhjus oleks see, et planeerimise kava kohaselt on jätud ilma Soosaare vallavalitsus ühest maalast, mis oleks tarvilik olnud kohaliku koolimaja alla võtmiseks. Samuti on jätud rahuldamata kohalik piimaühisus, kes samuti on soovinud teatavaid hooned kasutamiseks saada.

Neljanda motiivina tuuakse ette, et kohalikud väikemaapidajad on eriti kehvad heinamaade poolest, ja needki vähesed heinamaatükid, mis neile antud, asuvad väga kaugel, mille tagajärjel oleks väikemaapidajate heinamaaga varustamine väga tarvilik.

Edasi võiks märkida seda, et väikekohapidajatele on liiga vähe maad antud, nii näiteks on Miina Orr'i 5-liikmelisele perekonnale planeeritud ainult 1 vakamaa põllumaad ja 4 vakamaad heinamaad. Peeter Kannile, kui Eesti vabadusesõjast osavõtjale, kellel olemas 1 ha metsamaad, on tehtud ainult paarivakamaaline juurdelõige. Peale selle on hulk teisi vabadusesõjast osavõtjaid, kellel üldse maad ei ole, ja need on kõik ilma jätud. Niisugust olukorda ei saanud riigimaade korraldamise komisjon õiglaseks pidada, kuna see ei ole kooskõlas maareformi põhimõtetega ja elluviimise määrustega. Neil kaalutlustel arvas komisjon, et 150 ha-line eriotstarbekoht tuleb planeerida juurdelõigeteks ja see eesõigustatud maasaajale välja anda. Sellepärast komisjon otsustas kava tagasi anda maakorraldajatele uute põhijoonte ülesseadmiseks vastavalt ilmsikstulnud asjaoludele.

See riigimaade korraldusekomisjoni otsus ei heidutanud põrmugi endist mõisaomanikku. Ta andis Põllutööminister Jürman'ile palve, et talle antaks mõisasüdamest lisaks 50 ha-le, mis minister varem lubanud, veel juurde 150 ha eriotstarbekohana. Ja tõepoolest Põllutööminister Jürman on rahuldanud selle palve ja on kirjutanud resolutsiooni, et on nõus 150 ha-lise eriotstarbekoha eraldamisega. See

kava kui ka maakorralduse komisjoni otsus olid arutamisel planeerimise peakomisjonis, kuid nähtavasti ministri seisukoht on võtnud võimaluse kaaluda kava otstarbekohasust, sest vastasel korral vaevalt ta oleks jätnud kõik eesõigustatud maasaajad maata.

Tähendab, ministri otsus oli käsuks, ja selle käsu järgi peakomisjon asja ka lahendas.

Vististi on kõigile selge, et see otsus on sisult ebaõiglane, sest ta jätab rahuldama ta õigustatud maasaajad. Teiseks on see otsus seadusevastane, sest meil maksvate määruste järgi ei ole Põllutööministril õigust eriotstarbekohti luua ega välja anda suurusega üle 50 ha. Seda võib teha ainult Vabariigi Valitsus oma otsusega, välja arvatud uudismaakohad, missuguseid minister võib anda oma otsusega. Siin võib tõusta küsimus, kas ka see ei ole uudismaakoht. Kuid kava järgi on selle koha koosseis: 47,64 ha põldu, 82,45 ha heinamaad, 13,18 ha karjamaad, 1,40 ha metsa, 1,27 ha raba, 4,06 ha kõlbmata maad — kokku 150 ha. Nii näeme, et see eriotstarbekoht ei ole uudismaakoht, vaid harilik maapidamine, kus kõik maapidamise liigid olemas.

Sellepärast arvame meie, arupärijad, et see Põllutööministri korraldus on lausa seadusevastane. Eeltoodud asjaolusid arvesse võttes pöörame Vabariigi Valitsuse poole küsimustega:

1) Kas Vabariigi Valitsusel on teada, et Põllutööminister on korralduse teinud planeerida Soosaare mõisa endise omaniku jaoks Soosaare mõisa südamest kõige paremast kultuurmaast 50 ha omanduseks andmiseks ja 150 ha eriotstarbena kasutamiseks, mille tagajärjel maad ei jätku nüüd ümbruskonna väikemaapidamiste ja mõisatöölaliste maaga varustamiseks?

2) Kas Vabariigi Valitsusel on teada, et Põllutööministril ei olnud õigust sarnast korraldust teha?

3) Kas kavatseb Vabariigi Valitsus korraldusi teha, et Soosaare asunduse väikemaapidajad ja mõisatöölised saaksid tarvilikul määral maaga varustatud?

Põllutööminister J. H ü n e r s o n (erak. tead. alusel): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Juhin tähelepanu sellele, et Soosaare mõisa planeerimise toimetused on teostatud mitte praeguse valitsuse ajal, vaid varem. (V a h e l h ü ü e.) Kuidas, härra Laur, Teie arvate, et ei ole õige? Teie ise ütlete, et 1930. aastal oli tehtud. (V a h e l h ü ü e.)

Jah, ma räägin planeerimisest. (V a h e l h ü ü e.) Ja siis, ma ütlen, kui Teie kannatate... (V a h e l h ü ü e d. — J u h a t a j a k o p u t a b h a a m r i g a.)

J u h a t a j a: Palun rahu! Rkl-ed Laur ja Gustavson, palun rahu!

Põllutööminister J. H ü n e r s o n: Olen seda väitnud, et planeerimist on toimetatud endiste valitsuste ajal, mida Teie, härra Laur, ise kinnitate oma andmetega, kuna ütlete, et see on 1930. aastal planeeritud. Praegune valitsus alustas tööd 1931. aasta veebruaris. (V a h e l h ü ü e.) Jah, 10. veebruaril 1931.

Soosaare planeerimise asjus on alustatud protsess, mis praegu Riigikohtus, mis pärast vastavat toimetust ei leidu Põllutööministeeriumist. On näha, et Põllutööminister on jätnud Soosaare mõisast 150 hektari suuruse maatüki riigile tagavaraks planeerimata ja selles sammus ei saa olla mingit seadusevastasust. (V a h e l h ü ü e.) Mis teie arvate, mida meie seadused ütlevad, kas maakorralduse komisjon on see äramääraja, missugused maatükid planeeritakse ja missugused riigile edasikasutamiseks jäävad, või keegi muu. Kui ühised alused on, siis saame kõneleda, kui aga mitmesugused alused on, siis on muidugi raske.

Siis edasi on arupärijad väitnud, et Soosaare mõisa endine omanik Nikolai Sievers ei olevat osa võtnud vabadusesõjast. Selle juurde tahaksin aga lisada, et Nikolai Sievers on ometi see mees, kes Eesti riigi kultuurilist pinda on märksa rohkem laiendanud kui paljud meie kodanikud, kes arvavad enestel rohkem teeneid olevat. (V a h e l h ü ü e d.)

J u h a t a j a: (H ä ä l e t a t a k s e.) Arupärimise-ettepanekut toetab 16 Riigikogu liiget, seega ei ole arupärimise-ettepanek vastu võetud.

7. A. Lauri, J. Fuks'i ja A. Kornell'i arupärimise-ettepanek Vabariigi Valitsusele juurdelõigete andmise asjas Lalsis, Vaiblas, Leiel, Odistes ja Kaaveres Viljandimaal.

(Arupärimise-ettepaneku tekst: „Elu- jõuetutele kohtadele juurdelõigete andmine ja uute kohtade rajamine maata inimestele peaks olema meie riikliku maapolitika üldsuunaks. Kuid kuidas selles suunas tegutsetakse, selleks mõned näited.

Viljandimaal Lalsi, Leie, Odiste ja Kaavere küla riigirentnikud ja popsid, umbes 100 majapidamise ümber ootavad pikkisilmi juba aastaid omade kohtade elujõuliseks muutmist. Seal ümbruskonnas on ka ohtralt riigi tagavaramaid. Nii Määra, Sööte ja Pedaku raiestikud, mis pikkade ribadena asuvad eramaade vahel ja mis metsalagedad, kuigi mõned osad neist seisnud kannustikkudena juba aastakümneid. Samuti on seal ümbruskonnas rohkesti riigi tagavara heinamaid, nii et suured lahmakad heinamaid on metsaametnikkude käes kasutada. Kõige selle tagajärjel võis arvata, et kui tuleb kord juurelõigete andmine, siis on võimalik rahuldada enam-vähem kõiki maad soovijaid. Kuid nüüd on aga maakorraldaja juba kohal käinud ja kavatsus on otse ravav — kavatsetakse juurelõigeteks anda kõigest 15 ha.

Edasi Vaibla. Seal on umbes 30 kalameest ja popsnikku, kel maad alla 5 ha. Seal viidi läinud suvel maakorraldus lõpulikult läbi. Juurelõikeid said ainult 4—5 inimest ja needki said juurelõikeid kaugelt, kuigi seal lähedal on Virtsjärve kaldal riiklik maatagavara, mis oleks kohane olnud juurelõigeteks.

Eeltoodud asjaolusid arvesse võttes palume järgmistele küsimustele vastust:

1) Kas Põllutööminister teab, et Viljandimaal Lalsis, Vaiblas, Leiel, Odistes ja Kaaveres on väikemaapidajad jäetud või jälle kavatsetakse jätta juurelõigeteta, kuigi seal on ohtralt riigi tagavaramaid?

2) Kas Põllutööminister kavatseb korraldusi teha, et sealsed väikemaapidajad saaksid maaga tarvilisel määral rahuldatud?

Tallinnas, 9. detsembril 1931. A. Laur. J. Fuks. A. Kornell.“)

A. Laur: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Praegusel raskel majandusliku kriisi ajajärgul, kriisi, millist meie põllumajandus mitmetel ja mitmetel aastakümnetel vaevalt on üle elanud, sarnase kriisi ajajärgul oleks arvata, et püütakse seda kriisi pehmendada igasuguste abinõudega, ka kõige pisematega, mis olemas. Ja kuigi see abinõu suuri tagajärgi esialgu ei annaks, aga kriisi pehendamiseks oleks sellel siiski tähtsus, eriti väikemaapidajatele, kes januavad juurelõigete järele, mis võiksid nende kohad elujõulisteks muuta. Meil öeldakse praegu olevat lõpulik maakorraldamine käsil, sellepärast ootavad kõik need, kes aastaid oodanud juurelõigete saamist, et nüüd see ootus viimaks ometi

täide läheb. Tõsi, siin ja seal tehakse seda ja tehakse ka lõpulikult. Aga see, mis nüüd sünnib, ei rahulda ootusi kõige pisemalgi määral. Mulle on mitmest kohast andmeid saadetud, mis näitavad, kuidas juurelõigete andmine tegelikult areneb. Nii näiteks Viljandimaal, Lalsi, Leie, Odiste ja Kaavere küla riigirentnikud ja popsid, umbes 100 majapidamise ümber, on lootnud ja ootnud pikemat aega juba oma majapidamiste elujõuliseks tegemist juurelõigete kaudu. Võib ju öelda, et igalpool ei ole võimalik inimesi rahuldada, selleks ei ole paiguti lihtsalt riigi tagavaramaad. Aga seda ei saa öelda selle nurga kohta mitte. Seal riigi tagavaramaid on. Seal on näiteks Määra, Sööte ja Pedaku raiestikud pikkade ribadena eramaade vahel ja nende ärajagamine oleks õigustatud olema seda enam, et nendes raiesmikkudes peale võsa midagi ei kasva, kuigi nad aastakümneid nii on seisnud. Rohtu siiski kasvatab, ja loomulik, et seda peaks ja võiks rohumaa-na ära kasutada. Selleks oleks tarvis, et need maad juurelõigeteks antaks. Teiseks on seal ümbruskonnas väga palju riigi tagavaraheinamaid, mis on praegu metsaametnikkude käes kasutada. On kuulda, et üle 100—120 Riia vakamaa olevat mõnel mehel heinamaad kasutada. See ei ole otstarbekohane, et üksikute inimeste käes niipalju heinamaad on. Loomulik, et siin oleks võimalik juurelõikeid anda. Nüüd on maakorraldaja kohal olnud, on tulbad sinna sisse pandud, kuipalju ja misugust maad kuskilt anda. Kuid see on osutunud nii väikeseks, millest õieti öelda kellelegi juurde anda ei saa, sest 15 ha maad on liiga vähe üle 100 majapidamise jaoks.

Edasi Vaibla kalamehed ja popsnikud, kellel on alla 5 ha maad ja keda on üle 30 majapidamise. Seal on lõpulik maakorraldus juba läbi ja juurelõikeid on antud neljale-viiele inimesele õige vähesel määral. Ja seegi maa on eemalt antud, mitu kilomeetrit kaugemalt, mitte sealt, kust kohalikud inimesed lootsid saada, sest nad lootsid saada sellest metsamaatükist, mis on Virtsjärve kaldal, kus tuuled puud maha murdnud ja kus pole lootust, et mets seal tulevikus kasvada võiks. Aga seda ei ole mitte tehtud. Ja nüüd on inimesed niisuguses seisukorras, et nad ei tea, kas olla või mitte olla, või kuidas edasi elada.

Samuti on teistes asundustes ja küldes jäetud lõpulikult maakorraldamisel väikemaapidajaid täiesti rahuldamata, näiteks Suures-Kõpus j. n. e. Ja kõige selle juures

ei saa imestust avaldamata jätta, kui taetakse anda Nikolai Sivers'ile... (V a h e l h ü ü e.) Ei saa ma ka tähelepanu juhtimata jätta ühele asjaolule. mis Viljandimaal laineid lööb, ja see on metsamaa-andmine Kaarli valla talupidajale Mats Laarman'ile. Asi seisab selles, et Mats Laarman on tahtnud oma raba, kus käivad ainult kured, ja kus üldse ei kasva midagi peale sambla ja kuremarjade, on tahtnud seda vahetada riigi metsa vastu, nii 7—8 ha tüki vastu, kus kasvab esimesejärgu mets peal. Mats Laarman'i palvekiri on olnud arutamisel Viljandi maavarustuse komisjonis ja seal on küsimus otsustatud eitavalt, kui küsimus, mis kuidagimoodi õigustatud ei ole. See on pahandanud kodanikku Mats Laarman'i ja ta on siis edasi kaevanud planeerimise peakomisjonile. Ta ütleb omas kirjas, et riik peaks hoolitsema esijoones mitte enda huvide eest, vaid ka kodanikkude huvide eest ja loodab, et see asi tehakse tema huvides heaks.

Mind huvitas küsimus, kas tõepoolest see fakt on sündinud. Et see maatükk on välja antud, selle kohta päris täpseid andmeid ei saanud. Ühelt poolt öeldi, et selle asja toimetamine on maakorralduse komisjonis, teiselt poolt aga öeldi, et andmed on kohal, aga ei ole õigus neid andmeid välja anda. Nii et raske on öelda, kuidas just seisukord on. (V a h e l h ü ü d e d.) Ühe variatsiooni järgi on Põllutööminister Jürman otsustatud jaatavalt selle küsimuse, ja teise variatsiooni järgi on ministri abi Talts selle küsimuse otsustanud. (V a h e l h ü ü e.) Küll aga paistis nii, et asi on sündinud, mida tõendab ka veel see asjaolu, et kohal on sihid sisse aetud, ja juurdelõikeks antaval tükil kasvavad puudki on ära hinnatud.

Teie, lugupeetud Riigikogu liikmed, küsite vist, vähemalt niisugune küsimus võib tekkida, kes see inimene siis õieti on, kas tal vahest ei ole mingit ühendust rkl. Mats Laarman'iga. Sarnane küsimus võib üles tõusta eriti sellepärast, et omal ajal oli rkl. Laarman kõlblist viha täis, kui Pärnumaal anti kellelegi Kasper'ile talu täiesti seaduslikul alusel ja täiesti õigustatult. Ja arvesse võttes seda viha... (V a h e l h ü ü d e d.) Aga inimene on ikka inimene, ja inimlikud vihad käivad üle kõlbliste mõistete ja sellepärast on ka loomulik, et seesama Kaarli valla peremees Mats Laarman on tõepoolest rkl. Mats Laarman.

Kõiki neid eeltoodud asjaolusid arvesse võttes palume järgmistele küsimustele vastust:

1) Kas Põllutööminister teab, et Viljandimaal Lalsis, Vaiblas, Leiel, Odistes ja Kaaveres on väikemaapidajad jäetud või jälle kavatsetakse jätta juurdelõigeteta, kui gi seal on ohtralt riigi tagavaramaid?

2) Kas Põllutööminister kavatseb korraldusi teha, et sealsed väikemaapidajad saaksid maaga tarvilisel määral rahuldatud?

Ma arvan, et Riigikogu peaks arupärimise vastu võtma ja võimaluse andma, et selle üle saaks rääkida ja anda tarvilikud andmed ning ühtlasi näha, mis Põllutööminister või praegune valitsus kavatseb ära teha selles küsimuses.

Põllutööminister J. H ü n e r s o n (erak. tead. alusel): Härra rkl. Laur puudutas käesoleva arupärimise põhjendamisel ka rkl. Laarman'ile maa-andmise küsimust, ja niipalju kui ma kuulsin, väitis härra Laur, just nagu oleks otsustanud kas Põllutööminister või tema abi anda maad rkl. Laarman'ile. Selle kohta võin teatada seda, et selle küsimuse pärast ei ole tarvis arupärimist vastu võtta, kuna rkl. Laarman on päris harilikus ja seaduslikus korras üles tõstnud sooviavalduse, et lubataks üht maatükki tema talu küljest vahetada riigi maaga. See küsimus on arutamisel olnud kohapealse maakorraldamise komisjonis ja otsustatud eitavalt. Rkl. Laarman selle peale kaebas harilikus korras maakorralduse peakomisjonile, kus see asi veel läbi vaatamata. Ükski minister ega ministri abi midagi selles küsimuses otsustanud ei ole.

L. J o h a n s o n (häälet. motiiv.): Aus-tatud Riigikogu liikmed! Mina hääletan selle arupärimise poolt järgmistel motiividel. Sotsialistid on alati pooldanud juurdelõigete andmist väikemaapidajatele ja peab ütleva, et aastate jooksul, eriti tol ajal, kui ministriks olid asunikud koon-duse rühma kuuluvad isikud, on selle vastu väga rängalt eksitud, ja see on maal väga suurt rahutust tekitanud. Nüüd härra Laur ütleb, et väikemaapidajatele tuleks anda juurdelõikeid. Oleks tarvilik selgitada, keda härra Laur mõtleb väikemaapidajate all. Seni on sealpool mõeldud väikemaapidajate all sarnaseid nagu Hammer, kellel on 2 suurt talukohta ja kellele anti 13 tiinu veel juurdelõikeks kahele kohale. Tarvis on ükskord selgitada seda küsimust ja on tarvis, et Riigikogu ütleks, et maad tõesti juhitakse ainult väikemaapidajate kätte. Ja selleks on seda küsimust tarvis selgitada.

Meie oleme alati pooldanud seda, et antaks juurdelõikeid väikemaapidamistele, ja oleme alati võidelnud selles suunas. Oleme pidanud näitama väärnähjustele, mis on ilmsiks tulnud sel alal nende ministrite tegevuses, kes kuulunud asunikkude koondu-
dusse.

O. K ö s t e r (häälet. motiiv.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma pean eriti healmeelisel käesoleva arupärimise poolt hääletama sellepärast, et ükskord ometi suuremat ja laiemat valgust saada juurdelõigete andmise küsimusele, et muuta elujõuliseks väikekohad, millel raske on ära elada üldse ja eriti praegusel majanduslikult raskel ajal. Tol ajal, kui mina ja teised meie rühmast on olnud põllutöömistriks, anti juurdelõigetena välja ligi 30 tuhat hektaari. Kuid see ei olnud küllalt radikaalne abinõu selle karjuva küsimuse lahendamiseks. Kuid rohkem ei läinud korda ära teha maksvate seaduse ja määruste alusel. Samuti ei läinud korda Riigikogus läbi viia metsamaaga varustamise seadust. Riigikogu lükkas selle minu seaduse tagasi! Kui käesolev arupärimine aitaks kaasa selle seaduse läbiviimiseks Riigikogus, oleks hea. Ühtlasi toetan arupärimist selles mõttes, et sotsialistide seisukohast selgust saada. Sest mul on jäänud meelde seisukoht, mida väljendas omalajal maakomisjonis rkl. Vain. ja metsamaad tuleksid traataiaga ümber tõmmata, nii et asunikkude jäneski sealt üle ei pääse. Kui seda seisukohta nüüd on revideeritud ja sotsialistid juurdelõigete andmist toetama hakkavad, siis tuleb selle üle ainult rõõmustada. Tuleb ka rõõmustada, et see ikka päevakorras seisnud küsimus ükskord ka lõpulikult lahendatakse ja täies ulatuses lahendatakse, mille läbi ka rahva õhkamised ja palved lõpuks rahuldusid.

J. F u k s (häälet. motiiv.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina hääletan selle arupärimise-ettepaneku poolt, kui arupärimise esitaja ja olen väga rõõmus, et ka härra Leopold Johanson seda ettepanekut toetab, ja väga hea oleks, kui seda toetaks sotsialistlik rühm. Möödunud aastal jõulu ajal sotsialistide kongressil, kus oli maatarvitamise ja -andmise küsimus kõne all, ja kus oli referendiks rkl. Jõeäär, jõuti otsusele, et sotsialism ei seisa selles, et popsile riigimetsas lehma karjatamist ja mõisatöölisele maasaamist võimaldada, vaid et sotsialism seisab kodanliku ilmakorra hävi-

tamises. Sotsialist härra Johanson ütles rahaasjanduse komisjonis, et sotsialistid ei poolda eraomandust, siin on aga tegemist eraomandusega, ja meie tahaksime neid küsimusi lahendada.

M. L a a r m a n (häälet. motiiv.): Hääletamise motiivideks sõna võttes pean tähendama, et mina käesoleva arupärimise poolt hääletada ei saa põhjusel, et arupärijad põhjendasid siin mitte arupärimist ennast, vaid hoopis teisi kõrvalisi asju. Need asjad toodi aga arupärijate poolt valesti ette ja faktid pöörati pahurpidi, sellepärast nõuavad need õiendamist! Kui arupärijad oleksid jäänud selle juurde, mis leidub arupärimise tekstis, siis võiks selle poolt hääletada. Härra Lauri väited nõuavad õiendamist. Et fakte ettetoimine siin võimalik ei ole, siis toon õienduse hääletamise motiivide ettekandmisel. Härra Lauri kaldus kõrvale arupärimise juurest ja puudutas isiklikka asju. Muu seas ütles ta, et mina olen pöördunud Põllutöömistri poole palvega ühe metsatüki saamiseks või vahetamiseks ja mulle olevat metsatükk ka antud. Ma pean ütleva, et see jutt algusest lõpuni välja mõeldud on, ja nähtavasti selleks siin ette kantud, et nüüd põllutöökoja valimiste eel teatud mõju avaldada. Ega muidu ei oleks „Maaleht“ 3. septembrist toonud samasisulise kirjutise, mis ka algusest lõpuni välja mõeldud on, seda väljamõeldust kasutab koonduserühm maal kihutusekoosolekutel meeoleu loomiseks põllumeeste rühma tegelaste vastu. Kordan veel, mina ei ole ühelegi poole juurdelõike saamise palvega pöördunud, ei Põllutöömistri ega ka komisjoni poole. Aga küll olen mina seaduslikus korras pöördunud ühe minu talu külge kuuluva maatüki vahetamise asjas maakorralduse komisjonile. Üks minu heinamaatükk seisab riigimetsa keskel ja riigimetsadest tulevad veed ujutavad selle üle. Ma palusin seda maatükki vahetada. Ma arvan, et kui teistel kodanikkudel teatavatel kordadel on maavahetamiseks õigus, siis mul ka samuti see õigus peab olema. Seda õigust ei saa ei härra Lauri ega ka keegi teine kitsendada tulla, kui nad ka seda tahavad. Aga demagoogia tegemise mõttes võivad nad küll katsuda oma sõnaõigust kasutada siin ja seaduslikka asju segada. Aga ma rõhutan, et rukkiussitalude tegemise au jääb ikkagi koondusemeestele. Teie läksite seal seadustest kõrvale ja kasutasite riigivõimu erakondlikkudes huvides. Meie rühma kallale aga ärgu tuldaugu sarnaste asjadega.

Arupärimine võetakse vastu 26 Riigikogu liikme toetusel.

A. Laur (isiki. asj.): Härra rkl. Laarman toonitas, nagu oleksin mina kuidagiviisi võõriti seda asja seletanud. Ma ütlen, et ma mitte ühe kriipsu võrragi ei ole valetanud. Ma ütlesin, et teie tahate maad vahetada, aga komisjon on leidnud, et seda ei või vahetada, sest Teie maa on raba. (V a h e l h ü ü e.) Ma ütlesin enne samuti, et tahtsite vahetada. See maa, mida rkl. Laarman tahab anda, on kõige halvemat sorti raba, kus kured võivad käia, ja mitte keegi muu, ja vastutasuks tahab ta saada kõige ilusama metsaga kaetud riigi maa, see on fakt. (V a h e l h ü ü e.) Vaadake, maksab juurde. Igaüks maksas juurde, kui antaks talle ilusat metsa juurde. Härra Laarman ei lükanud minu väiteid kuidagi ümber, ei ka seda, et kohalik maakorralduse komisjon oma motiivides ütles, et vahetamine on kahjulik, ja ei ka seda mitte, et ta kaebuse korras esines planeerimise peakomisjonile. See on selge, et minister või ministri abi on selle korralduse teinud. Võib-olla, et see tagasi võetakse. See õhkkond näitab kõige kindlalt, et minister on selle otsuse teinud, et mõju avaldada planeerimise peakomisjonile. (V a h e l h ü ü d e d.)

Juhataja: Ma palun rahu!

8. Vabariigi Valitsuse vastamine A. Schulbach'i küsimisele Vanamõisa põlevkivi kaevanduse tööliste asjus.

Hariduse- ja sotsiaalminister J. Piiskar: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl. Schulbach'i poolt Vabariigi Valitsusele Vanamõisa põlevkivikaevanduse tööliste asjus esitatud küsimuse kohta on mul au seletada järgmist. Inglise firma Oil Syndikat Ltd valdamisel olevas Vanamõisa põlevkivikaevanduses ja õlivabrikus alustati pärast pikemat seisakut tööd uuesti 1. aprillil 1931 ja töötati kuni 15. oktoobrini 1931, misajast vallandati jällegi kõik toodangu alal töötanud 54 töölisi ja jäeti vallandamata ainult mõned vahid ja ametnikud, kokku 8 inimest. Vallandamisel jättis käitise juhatus rahapuudusel töölistele palga arvel maksmata Kr. 4533,45 senti sel ettekäändel või põhjusel, et määrdeõlide, bensiini ja kütteõlide hindade üldise languse mõjul ja Inglise naela kursi suure languse tõttu on sattunud ajutiselt raskustesse ka Vanamõisa kaevandus ja õlivabrik. Töö-

dega loodetakse uuesti teha algust tuleva aasta märtsikuuks, mispärast ka kõikidele käitise juures elavatele vallandatud töölistele on jäetud kasutada maksuta korter ühes küttega. Maksmatajäänud palkadest loodab käitise juhatus suure osa tasuda veel enne jõulupühi ja lõpusumma tuleva aasta jaanuaris.

Käitise juhatuse ja Majanduseministeeriumi mäeameti andmetel ei ole Vanamõisa põlevkivikaevandusel maksetud sisse mingit kautsjonit, vaid maksetakse renti 30 senti iga väljakaevatud põlevkivitonni pealt.

9. Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu esitis Riigi eelarve seaduse § 34 põhjal Põllutöoministeeriumile määratud eelkrediidi asjas.

Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu aruandja M. Martinson: Vabariigi Valitsus palub lubada eelkrediiti põllutöökoja valimisteks 10.000 krooni. Et vastavat summat praegu Põllutöoministeeriumi eelarvest võimalik võtta ei ole, kuna kulud selles suuremad, kui seda on tulud, siis on ainuke võimalus ette näha seda summat võtta eelarve seaduse § 34 II lõikes ettenähtud summast eelkrediidi korras, ja selleks ongi käesolev esitis esitatud Riigikogule, et seda summat pärast lisaelarve korras läbi viia. Teada on, et pärast põllutöökoja valimisi see summa riigile tagasi makstakse, aga praegu põllutöökojal seda summat olla ei saa, kuna põllutöökoja tegelikult ellu kutsutud ei ole, siis loomulikult riik selle summa andma peab, nagu ta tegi kaubandus-tööstuskoja valimiste puhul. Sellekohane esitis on rahaasjanduse komisjoni poolt vastu võetud ja Riigikogule esitatud. Esitis on järgmine:

„Riigikogu otsustab:

Teadmiseks võtta Vabariigi Valitsuse 25. novembri 1931. a. otsus Põllutöoministeeriumile 1931/32. a. lisaelarve nr. 1 arvel Kr. 10.000.— suuruse eelkrediidi avamise asjus Põllutöökoja valimiskulude esialgseks katmiseks.“

Teen ettepaneku, esitis vastu võtta.

Esitis võetakse vastu.

10. Sotsiaalkomisjoni esitis, võtta teadmiseks konventsiooni eelnõu töö kestvuse korraldamise kohta kaubanduses ja korterites.

Sotsiaalkomisjoni aruandja E. Pesur: Lugupeetud Riigikogu liikmed! 8. oktoob-

ril 1931 Vabariigi Valitsus esitas Riigikogule teadmiseks kaubanduses ja kontorites töö kestvuse korraldamise kohta käiva konventsiooni eelnõu, missugune konventsiooni eelnõu on vastu võetud Rahvasteliidu rahvusvahelise tööorganisatsiooni üldkonverentsi neljateistkümnendal istungjärgul. Sotsiaalkomisjon, arutades Vabariigi Valitsuse esitist, ühines sellega. Sotsiaalkomisjoni nimel teen ettepaneku, vastu võtta esitis:

„Riigikogu otsustab:

Võtta teadmiseks konventsiooni eelnõu töö kestvuse korraldamise kohta kaubanduses ja kontorites.“

Esitis võetakse vastu.

11. Kaheteistkümnenda rahvusvahelise töökonverentsi poolt vastuvõetud laeval veetavate suurte kolide kaalu tähendamise kohta käiva konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus — I lugemisel.

Sotsiaalkomisjoni aruandja L. Johanson: Konventsiooni sisu seisab selles, et märgitakse suurtele kolidele sadamas nende kaal, et õnnetusi ära hoida. Sotsiaalkomisjon on konventsiooni eelnõu läbi vaadanud ja sellega ühinenud, ning sotsiaalkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalse vaheajata I ja II lugemise vahel.

12. Tartu-Võru ja Viljandi-Pärnu rahukogude ringkondade muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja T. Kalbus: Käesoleva seadusega viiakse Viljandi-Pärnu rahukogu ringkonnast 4 valda Tartu-Võru rahukogu ringkonda, põhjusel, et Tõrva asutatakse uus rahukohtujaoskond. Tõrva jaoskonna rahukohtuniku alla kuuluvad kaheksa valda Tartu-Võru rahukogu ringkonnast ja 4 valda Viljandi-Pärnu ringkonnast, loomulikult peavad need kõik kuuluma ühe rahukogu alla. Nendel kaalutlustel esitas Vabariigi Valitsus käesoleva seaduseelnõu. Üldkomisjon võttis vastu seaduseelnõu muudatusteta. Teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

K. Baars: Valga maakonna loomisel viidi 8 valda Viljandi maakonnast Valga

maakonna alla. Need vallad sattusid Tartu-Võru rahukogu piirkonda. Nendel valdadel oli raske oma kohtuasju ajada, sest nad pidid suuremates kohtuasjades Tartu sõitma, kuna Tartu-Võru rahukogu tsiviil-osakond välja sõidab ainult II astme asjades, esimese astme asjad aetakse kõik Tartus. Nüüd tahetakse ka neli valda, kes seni Viljandi all olid, üle viia Tartu alla, põhjendusega, et Tõrvas asutatakse uus jaoskond. Komisjon on põhjendanud, et nendel inimestel 4 vallas ei ole raskem minna Valka kui Viljandi. See on õige, et nad Valka pääsevad. Aga kui esimese astme asjad tulevad arutamisele Tartus, siis peavad need inimesed kõik Tartus oma asju ajama, lähem oleks neile aga Viljandi.

Tähendan, kui Valga maakond asutati, jäeti kinnistusejaoskond Viljandi, see on kõigi 8 valla kinnistuseasjad, ja praegu 4 valla asjad on Viljandi kinnistusejaoskonna all. Kohtuasju peavad aga nende valdade elanikud minema ajama Tartu. Oleks parem tuua 8 valda Viljandi alla tagasi, nüüd aga on viia tehtud ja 4 valda — Vana-Suislepa, Uue-Suislepa, Kärstna ja Riidaja vallad — viiakse üle Tartu-Võru rahukogu alla.

Põllutööminister J. Hüneron: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kui Vabariigi Valitsus selle seaduseelnõu ette pani Riigikogule, siis kaalus ta mitmekülgset küsimust, kas need 4 kõnesolevat valda, mis Tõrva rahukohtu piirkonda tuuakse Pärnu-Viljandi rahukogu alt, peaksid ühes Tõrva rahukohtuga minema Tartu-Võru rahukogu alla, või tuua need Pärnu-Viljandi rahukogu alla. Küsimuse otsustamine oleks lihtne olnud, aga just see põhjus, millele härra Baars siin tähelepanu juhtis, nimelt kuhu on hõlpsam asju ajama pääseda, oli kaalumisel, ja lõpuks jõuti selgusele, et need 4 valda asuvad niisuguses seisukohas, et nendele päris ligidal ei ole ükski rahukogudest, nendel on paarikümne versta ümber sõita Viljandisse, Valka oleks maanteed mööda veel kaugem, aga Puka jaam on samasugusel kaugusel, ja siis võivad nad sealt sama hõlpsasti Valka kui Tartusse sõita. Jaama või paari vahe raudteel on väike, ja see sõidukulu ei ole kohtukuludes suur osa. Kui ollakse raudteejaamas, siis võib ühele või teisele poole sõita, nõnda et sellelt seisukohalt ei ole erilist puudust sellel valitsuse ettepanekul.

Küll oli aga üks teine motiiv kaalul ja mõõduandev, ja nimelt, et kui Tõrva rahukohtu piirkond üle viiakse Pärnu-Viljandi

rahukogu alla, siis ei ole mõeldav, et üks osa selle piirkonna valdadest ühe rahukogu ja teine osa teise alla kuulub. Aga kui terve Tõrva rahukogu piirkond üle viiakse Viljandi-Pärnu rahukogu piirkonna alla, siis niisugusel puhul saaks Viljandi-Pärnu rahukogu, kes niikuinii kõige koormatum rahukogu meie riigi piirides, koormatust juurde. Nii ei ole kuidagi mõeldav ega soovitatav Viljandi-Pärnu rahukogu piirkonda suurendada. (V a h e l h ü ü e.) Selle läbi saaks võib-olla Tartu-Võru rahukogu raskustesse saadetud, ja oleks ühe häda ülekandmine teise peale. Sellepärast jäädi otsuse juurde, et see kergendaks Viljandi-Pärnu rahukogu koormat, kui neli valda tema piirkonnast välja viiakse, ja see võib sealsetele elanikkudele enam-vähem vastuvõetav olla. Mina soovitaksin, et seaduseelnõu esitatud kujul vastu võetaks. (V a h e l h ü ü d e d.) Kohalikud elanikud, nagu ütlesin, on ühekaugusel Puka jaamast kui ka Viljandi linnast.

A. L a u r: Kohtu kättesaadavuse mõttes oleks Viljandi-Pärnu rahukogu parem kui Tartu-Võru rahukogu. Sest näiteks Kärstna elanikkudele on Viljandi palju lähem kui Puka jaam, kuna Suislepa, samuti Riidajast on üks maa Pukka kui ka Viljandi. (V a h e l h ü ü d e d.) Aga meie peame ka arvesse võtma, kuhu poole on inimeste liikumise suund. See suund on ilmtingimata Viljandi. Viljandi maakonna rahvas ei lähe kunagi Tartu. Ja mis neil seal asja peaks olema? Kõik kaubad tuuakse Viljandi, Tartu ega Valka ei viida midagi. (V a h e l h ü ü d e d.) Minule tundub, et tõepoolest on väike viga tehtud seaduseelnõu vastuvõtmise juures sellega, et ei ole pööratud kohaliku rahvaesinduse, see on vallavalitsuse poole. Siis oleks kohe selgunud, milles viga on. (V a h e l h ü ü e.) Siin on otstarbekohasuse küsimus, ja ma arvan, et seda otstarbekohasust oleks pidanud arvesse võtma. Meie peame kohtu rahvale lähemale tooma, sest kohtuid on rahvale tarvis, aga mitte ümberpöörduvalt. (V a h e l h ü ü e.) Mina ei võta esijoones seda kaugust, vaid rahva liikumise suunda, ja see on Viljandi poole. Peale selle on kinnistusejaoskond Viljandis, ja seepärast peab rahvas ikkagi kahele poole liikuma.

Valga maakonna inimestel Viljandis käimine on tõepoolest raske. Kui omalajal rahukohtute piirkonnad aeti, siis tehti viga. Vististi oleks õigem olnud Kärstnat Viljandi rahukohtuniku piirkonda jätta? Mina

ei tea täpselt, aga ma arvan, et vaevalt Kärstna inimesed Tõrvas käivad. Võrdlemisi vist vähe, sest need raudteejaamad, mis Viljandi toovad, on neile õige lähedal. Näiteks Kärstnale Öisu. (V a h e l h ü ü e.) Siis, kui meie võtame Viljandi lõpupunktiks ja Puka, aga kui võtame Tartu, siis teame, et see on märksa kaugemal kui Viljandi. Tuleksid vist küll rahukohtunikkude piirkonnad uuesti kaalumisele võtta ja püüda teada saada, kuidas rahvas tahab: kas ta on valmis jääma Tõrva rahukohtuniku piirkonda või Viljandi. Seadust huupi vastu võtta on tõepoolest raske. Osa rahvast elab Tartust kaugel ja neile teeb Tartus kohtuskäimine tõepoolest raskusi.

J. S o o t s: Lugupeetud rahvasaadikud! Mul on Tõrva ümbruskonna olukorrad väga hästi teada, sest ma olen seal üles kasvanud, minu isatalu oli 7 kilomeetri kaugusel Tõrvast. Mina pooldan küll seda valitsuse ettepanekut. Motiivid selleks on järgmised: Helme kihelkonna pooleksjagamine Valga ja Viljandimaa vahel ei ole millegagi õigustatud. (V a h e l h ü ü d e d.) Nüüd seisab küsimuse tuum selles, kas Tõrvas peab olema rahukohtunik või ei pea olema. Mina arvan, et peab olema. Tõrva on kihelkonna keskkoh, ja seal käib palju rahvast. Ta ei ole kusagilt vallast kaugemal kui 12—20 kilomeetrit, kuna Viljandi või Valga on kuni 40 kilomeetri kaugusel. Tõrvaga on neil sagedane läbikäimine, eriti pühapäeviti, ka ligem turg on jällegi Tõrvas. Sellepärast näib mulle, et Tõrvas peab rahukohtunik olema. Ja kui Tõrvas peab rahukohtunik olema, siis on ka loomulik, et ka Kärstna, Suislepa ja Riidaja vallad ta alla käivad.

Teine küsimus on, missuguse rahukogu alla see rahukohtuniku ringkond käib. Kui võiks nii jagada, et sama rahukohtuniku piirkonnas üks vald käib Tartu alla ja teine Viljandi alla, siis võiks tõesti korraldada, et näiteks Suislepa ja Kärstna käiksid Viljandi alla. Mulle näib aga, et ühte ringkonda jagada ei saa.

Tõrva ligem raudteejaam on Puka jaam, sellepärast on ka loomulik, et need vallad, mis käivad Tõrva rahukohtuniku alla, käiksid ka Tartu-Võru rahukogu alla. Tõrvast Pukka on umbes 30 kilomeetrit. Tõrvast Viljandisse aga üle 50 kilomeetri.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalse vaheajata I ja II lugemise vahel.

13. Elustapaloomade ja loomaliha alalise turu korraldamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja M. Martinson: Kuna meil praegu liha-hindade langus, võrreldes sellega, mis liha-saaduste eest lihaturul võetakse, õige suur on, siis on see üheks põhjuseks olnud, et tahetakse korraldama hakata meie loomaturgusid. Esiteks kavatakse loomalaat-sid korraldada. Käesoleva seaduse alusel võivad loomalaadad oma ülesandeid täita ja neid tulemusi anda, mis meil vaja. Seadusliku aluseta ei saa meie loomaliha ja elusloomade hindade noteeringuid toimetada, ei saa kindlaid andmeid, et neid noteeringuid toimetada ja üle maa teatavaks teha, ning teiseks, vaheltkauplejaid välja suruda saaduste valmistajate ja ostjate vahelt. Käesoleva seaduseelnõuga on mõeldud loomalaada asutamine eeskätt Tallinnas, kus loomadel kõige suurem turg. Kui loomalaada asutamine Tallinnas annab häid tagajärgi, siis loomulikult avatakse neid ka mujal.

Seaduseelnõu on lugupeetud Riigikogu liikmetele kätte antud, ja sellest nad võivad üksikasjalikult näha, kuidas loomalaadade korraldamine sünnib, kes nende ellukutsujaks on ja missugused on nende ülesanded, sellepärast ma ei peatu pikemalt selle üle omas sissejuhatavas kõnes, vaid teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

R. Elias: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesoleva seaduseelnõu I lugemisel tahan juhtida tähelepanu mõnedele asjaoludele, mis selles seaduses äratavad kahtlust ja mis seaduse muutmata kujul vastuvõtmisel mõningaid segadusi tooks. Ma lootan, et härra aruandja nende raskuste üle, mis minu arvates tekkida võivad, järele mõtleb ja II lugemisel kas ise ettepaneku teeb, või teeb selle mõni teine Riigikogu liige. Nimelt on väga segane... (V a h e l h ü ü e.) Mulle on tehtud lugupeetud Riigikogu liikmete poolt etteheiteid, et ma olevat teinud Riigikogu pleenumile järele mõtlemata ettepanekuid, aga ma pean ütleva, nende ettepanekute üle, mis ma teinud olen väga palju järele mõelnud. Võib-olla härra Gustavson mõtleb ka järele, kuidas neid raskusi kõrvaldada, mis käesoleva seaduseelnõu praktilisel käsitamisel ilmsiks ähvardavad tulla. Kõigepealt käesolevas seaduseelnõus ei ole selge mõiste, kes on turukorraldaja. Minu ar-

vamise järgi on seaduseelnõu mõiste järele ainult üks turukorraldaja, sest § 1 ütleb, et elusloomade ja loomaliha alaliste turgude korraldamise õigus linnade administratiiv-piirides kuulub Põllutöoministeriumile, kes seda õigust võib teostada ise või linnaomavalitsuste või teiste asutuste kaudu. Tähendab õigusvõimeline turukorraldaja on ainult Põllutöoministerium. Kui mina näiteks kellegi kaudu korraldan midagi, ega siis see, kes minu korraldusi täidab, ei ole veel seetõttu õigusvõimeline korraldaja. (V a h e l h ü ü e.) Seisukoht nagu oleks päris selge. Aga mis selgusetust sünnitab on § 4, kus räägitakse „korraldajatest“. Nimelt ütleb § 4, et elustapaloomade ja loomaliha alalisel turul on luba loomi ja loomaliha müüa igaühel kas isiklikult, oma esindajate või turukorraldajate poolt ametisse seatud maaklerite kaudu. Nii tuleb välja, et on mitu turukorraldajat. (V a h e l h ü ü e.) Kui ma kellegi kaudu, näiteks postiljoniga, saadan raha, ega siis postiljon ei ole korraldaja, vaid seda olen ikkagi mina. Ehk siis öeldagu seaduses kindlasti ära, et korraldajaks on ka linnavalitsus ja omavalitsused j.n.e., siis oleks asi selge. Sellepärast tuleksid need paragrahvid kuidagi ümber töötada, täiendada või muuta, et küsimus selgem oleks. Tuleks öelda vast, et linnavalitsusel ja teistel asutistel on korraldamisõiguse tarvitamisel selle õigusega seotud kohustused kanda.

Teine kahtlus, mis mul tekkis, on maaklerite, lihaliigutajate ja noteerimiskomisjoni liikmete õiguste juures. Kui nad midagi kriminaalset teevad, siis vastutavad nad kui riigiteenijad. Kas ainult vastutuse suhtes on neil riigiteenijate õigused, või ka millegi muude õiguste suhtes, näiteks palga, pensioni j.n.e. suhtes? Seaduses on täitsa lahtiseks jäetud ka see, kes maksab nendele palgad. (V a h e l h ü ü e.) Kui selge ei ole, kes on turukorraldaja, — seaduse järgi näib, nagu oleks see ainult Põllutöoministerium — siis peab järelema, et palgad maksab ka ministerium. (V a h e l h ü ü e.) Lugege läbi § 1, selle järgi on Põllutöoministerium korraldaja. (V a h e l h ü ü e.) Kas see õigus seadusega on antud, sellejuures ma kahtlen. Mina olen oma kohuseks pidanud Riigikogu tähelepanu juhtida nendele asjaoludele, mis mulle silma on puutunud. Võib-olla, kui aruandja neid selgitab, ja II lugemisel kahtlust äratanud redaktsioonilised ebatäpsused kõrvaldab, siis annaks see seadus oodatud kasu, kuna muidu jääb ta paberile. Ma lugesin oma kohuseks Riigikogu

liikmete tähelepanu juhtida sellele asjaolule, mis kahtlused mul on tekkinud. Kui aruandja neid selgitab, ja kahtlused on lahendatud, siis oleks kõik korras, ja tegelikus elus ei tuleks raskusi. Kas Põllutöoministeriumil on õigus sarnast käsku anda omavalitsustele, et nad peavad maksma seaduses ettenähtud ametnikele palku, on enam kui küsitav. Kui vaatame § 12 teksti ja loeme sealt, mille kohta on Põllutöoministeriumil õigus sundmäärusi anda, siis sellest paragrahvist oleks raske välja lugeda, et ministerium võib palkade suhtes mingit normi üles seada.

Aruandja M. Martinson (lõpusõna): Neid küsimusi, mis rkl. Eliaser üles tõstis, neid kahtlustusi meil rahaasjanduse komisjonis ei olnud, sel kujul neid üles ei tõstetud. Kuid meile näis rahaasjanduse komisjonis, kui kodifikatsiooni osakond sarnaseid seisukohti taotleb, et ta siis juriidiliselt kooskõlas peab olema. Kui rkl. Eliaser ütleb, et korraldaja saab olla üks asutus, ma ei ole jurist, siis § 1 annab võimaluse turu korraldamise õiguse anda edasi kas linnaomavalitsusele või linnaomavalitsusele ja põllutöökojale koos, (V a h e l h ü ü e.) ehk mõnele teistele avalikõiguslikul alusel teotsevatele kutseasutustele. Nii siis võib neid olla mitu, ja nad kõik koos maksavad palgad. Kui loomalaada korraldamise loa annab välja Põllutöoministerium, siis võib ta määrustes tingimusi veel uuesti ette näha, mis tarvis on maaklerite ja teiste ametnike palkamiseks. Korraldajad peavad eelarve kokku seadma ja siis ka selle järele tegutsema. Nii minu arvates juriidilisi vastolusid tekkida ei võiks.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

Vaheaeg kl. 11.59 min. — kl. 12.24 min.

14. Eesti-Pärsia sõpruslepingu ja selle lõpp-protokollid kinnitamise seadus — II lugemisel.

Väliskomisjoni aruandja A. Rei.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

15. J. Zimmermann'i sõnavõtmine isiklikus asjas.

J. Zimmermann: Minu kätte on sattunud raamat „Juhtnõõrid põllumeeste

kogude tegelastele“, kus lhk. 11 pealkirja all: „Koondus tegi riigikassa tühjaks“ on öeldud: „1. aprillil 1930. a. ulatasid riigikassa tagavarad ligi 7 miljoni kroonini. 1. aprillil 1931. a. kui koonduslased riigi valitsemiselt lahkusid, ei olnud riigikassasse palju üle 1 miljoni krooni järgi jäänud. Alles praegune valitsus on riigikassa seisukorda jälle parandanud.“

Selle kohta on mul seletada järgmist: Kui mina lahkusin Majanduseministeriumist 12. veebruaril 1931. a., jäi riigikassasse minu andmete järgi ligi 4½ miljonit krooni. Peale selle olid riigikassa arvel tehtud suuremad rukkiosutud. Täpset inventuuri ei ole selleks päevaks kokku seatud. Üksi välisraha jäi minust riigikassasse peale 2½ miljoni krooni.

Kui see õige on, mida põllumeeste kogude juhtnõõrid kõnelevad, et 1. aprillil 1931. a., s. o. 1½ kuud peale minu lahkumist oli kassas ainult 1 miljon krooni Eesti raha, siis selgub, et Pätsu valitsus kõik välisraha ümber vahetas ja nii ruttu ära tarvitas.

Missugune tänavu riigikassa seisukord on, seda kuulsime hiljutisest Eesti Panga komissari Kõstner'i referaadist ja tänastest ajalehtedest. Riigikassas olevat ette näha aasta lõpuks 7½ miljonit krooni puudujääki.

Praegusel ajal aga iga kuu 20. laenab riigikassa Eesti Pangast raha ametnikkude palkade maksmiseks.

Minu ajal aga riigikassa Eesti Pangale midagi ei võlgnenud, vaid ümberpöördud — Eesti Pank võlgnes riigikassale.

Minu teada ei ole Pätsu valitsus ühtki abinõu tarvitusele võtnud, et riigikassa puudujääki katta.

16. Raudteede seaduse § 7. muutmise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja L. Johanson.

(Pealkiri.)

J. F u k s: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Alles läinud aasta talvel Riigikogu võttis vastu Raudteede seaduse. Selle seaduse arutamisel möödunud talvel nii rahaasjanduse kui ka üldkomisjonis olid pikemad vaidlused just § 7 juures, kus on ette nähtud priisõidu võimalused ja priipiletid raudteel. Mindi isegi niikaugele, et komisjoni aruandja härra Tonkman ütles selle seaduse aruandmisest ära ja tema ase-

mele tuli rahaasjanduse komisjonis uus aruandja valida.

Kui vaatame neid priipileti andmise võimalusi, siis näeme, et neid on raudteelastele ka varematal aegadel antud. Ma ei taha siin puudutada üldse kõiki neid võimalusi, mis § 7 alla käivad, vaid ainult neid punkte, mis on toodud käesolevas muutmise seaduseelnõus, nimelt punktid 1, 5 ja 10. Kui vaatame tähtajaliste priipiletite andmist raudteelaste lastele kooliskäimiseks, siis näeme, et 1929. aastal anti õpilastele 884 piletit, 1930. aastal anti 1012 piletit, nende hulgas oli 57 piletit lastele, kes käisid ülikoolis. Möödunud talvel seaduse vastuvõtmisel leidis Riigikogu ja ka rahaasjanduse komisjon, et ei ole põhjendatud nii suure hulga priipiletite andmine raudteelaste lastele kesk-, kutse- ega ka ülikoolis käimiseks, vaid komisjon kui ka Riigikogu leidis, et priipiletid tuleksid võimaldada lastele algkoolis käimiseks, ja seda põhjendati sellega, et algkoolid asuvad raudteejaamade juurest tihti väga kaugel, ja lastel oleks võimalik kasutada raudteeronges koolis käimiseks. Sel korral juhtis tähelepanu, et kui meie nüüd raudteelaste lastele võimaldame kesk- ja kutsekoolis käimiseks priipileteid, et see ei ole ühtlane mõõdupuu meie teiste kodanikkude suhtes. Meil on palju kodanikke, kes tahaksid oma lapsi koolitada, haridust anda, aga neil ei ole see võimalik. Sellepärast arvati läinud talvel, et raudteeteenijad, kes alati kindlat palka saavad ja peale selle aastas veel enda jaoks 12 priipiletit ning perekonna jaoks 6 priipiletit saavad, võivad väga hästi oma lapsi vaatamas käia. Algkool on sunduslik. Ja näeme ka, et käesoleval aastal on raudteeteenijate lastele algkoolis käimiseks võimaldatud 401 priipiletit. Meie rühma seisukoht oli, et algkoolis käimiseks tuleb võimaldada priipileteid, kutse- ja keskkooli jaoks aga mitte. Rühma seisukoht on ka praegu samane. Sellepärast hääletasime komisjonis kutse- ja keskkoolis ning ametit õppimas käimiseks priipiletite andmise vastu.

Põllumeeste kogude seisukoht möödunud talvel oli ka sarnase laia ulatusega priipiletite andmise vastu. Komisjonis praeguse seaduse arutusel härra Soots küsis, et mis siis selle ¾ aasta jooksul muutunud on, et neid priipileteid nüüd nii laias ulatuses tarvis anda? Ainult vahetunud teedeministrid, et meil on uus minister sotsialistlikust rühmast. Härra Tonkman'i ettepanekul katkestati arutamine, et muutunud olukorda rühmades kaaluda. Kui eel-

nõu pärast komisjonis arutamisele tuli, siis teatas härra Suursööt kogude rühma seisukoha ja nimelt, et nemad pooldavad selle seaduse muutmist ja raudteeteenijate lastele kesk- ning kutsekoolis ning ametit õppimas käimiseks priipiletite andmist. Sealjuures toonitas ta, et ka teised riigiteenijad saavad soodustusi, näiteks metsavahid, kellel võimalus loomade karjatamiseks riigi metsades, sellepärast peaksid raudteeteenijate lapsed saama kooliskäimiseks priipileteid. Sealjuures küsisin Vabariigi Valitsuse esindajalt, kuidas kasutavad raudteelased raudteeäärset maariba, kas see on antud tasuta kasutamiseks, palgalisaks või sarnase soodustusena, kui metsavahilegi õigus antud riigi metsas loomade karjatamiseks, siis küsis rkl. härra Johanson, et kas tahate selle maa koondustele ära jagada? Härra Kornell tähendas, misjaoks koondustele, ehk tahate selle sotsialistidele ühes raudteega jagada, millele vastas Johanson, et sotsialistide raudtee ta juba ongi. Ma palusin need sõnad protokolleerida. Sellega ühines ka härra Johanson ja lisas juurde, et need tema poolt öeldud sõnad tuleksid pärgamendile panna. Meil ei ole Riigikogus kombeks pärgamendile kirjutada. Kui aga härra Johanson tahab neid ajaloolisi sõnu, et raudteed meil on sotsialistide omad, pärgamendile panna, siis tuleks temale pärgament muretseda ja need sõnad lasta sinna kirjutada. (V a h e l h ü ü e.)

Pärast selgus raudteevalitsuse esindaja andmetest, et see maa, mis raudtee ääres ja mida ei ole ükski riigi kodanik mõelnud jaotada, on raudteeteenijate kasutada tasuta, ja kui raudteeteenijad seda kasutavad, siis selle vastu ei ole minul midagi ja ka minu rühnakaaslastel. Ainult juhtisin tähelepanu sellele, et see on raudteeteenijatele väikene soodustus. (V a h e l h ü ü e.)

Mis nüüd puutub Teedeminister Oina põhjendustesse selle seaduseelnõu juures, siis härra minister ütles, et see seaduseelnõu tekitab raudteelastel parema meeolu ja parema suhtumise. (V a h e l h ü ü e.) Kui seaduseelnõu sellepärast on antud, et sooja suhtumist ja paremat meeolu luua, siis tuleks valitsusel ka teistele kodanikkudele mõelda, valitsus peaks mõtlema, missugune on häda ja viletsus praegu maal ja olukorda seal parandama.

Edasi mis puutub nüüd § 7 p. 10, millega möödunud talvel vastuvõetud seaduse alusel võimaldati igale vähemalt kolm korda nädalas ilmuvale ajalehe toimetusele üks prii sõidupilet, siis komisjoni aname-

test selgus, et neid priipileteid on ajalehe toimetustes kasutanud õige suur hulk isikuid, ja sellepärast komisjon võttis nüüd seaduse vastu nii, et 6 korda nädalas ilmuva ajalehe toimetusele antakse 1 prii sõidupilet ja seda võivad kasutada ühest toimetusest mitte üle 5 ajakirjaniku. (V a h e l h ü ü e.)

Meie näeme, et mõned igapäev ilmuvad ajalehed oma kausta kui ka sisu poolest jäävad paljud taha neist ajalehtedest, mis ilmuvad, olgu pealinnas või provintsid, kolm korda nädalas. Seepärast tein komisjonis ettepaneku, et kui kitsendatakse kuus korda nädalas ilmuvate ajalehtede sõidupiletite tarvitamist, et toimetuses ainult viis ajakirjanikku võivad priipiletit tarvitada, siis võiks kitsendusi teha ka kolm korda ilmuvate ajalehtede ajakirjanikude suhtes, et ainult kaks isikut võiks tarvitada priipiletit. Ja kui see läbi ei lähe, siis — üks. Need ettepanekud hääletati maha. Ma arvan, et meie ajakirjandusel on suur tähtsus. Ja kui arvatakse, et kolm korda nädalas ilmuvate ajalehtede ajakirjanikkudele ei pruugi priipiletit anda, ja selle ettepaneku Riigikogu rahaasjanduse komisjon on tagasi lükanud, siis ehk oleks loogiline, et üldse ajakirjandusele ei antaks priipileteid. (V a h e l h ü ü e.) Kuulge, härra Mekkart, see ei olene sellest! Meil on palju ajalehti niihästi Tallinnas kui ka provintsis, mis on suured ja vanad ajalehed ja mis ilmuvad kolm korda nädalas, ning on palju sisukamad, kui need, mis ilmuvad igapäev. (V a h e l h ü ü e.) Mina ei hakka ette lugema, missugused ajalehed need on, need on igapäevale teada.

Minu ettepanek oleks, § 7 p. 1, — samuti § 7 p. 5 — välja jätta sõnad: „kuni 20 a. vanaduseni kesk- ja kutsekoolis kui ka ametit õppimas.“ Nii et lause lõpp kõlaks järgmiselt: „tähtajalisi pileteid õpilastele algkoolis käimiseks.“

Sellega jääks endine olukord, et raudteeteenijate lastele jääksid priipiletid algkoolides käimiseks.

Ka § 7 p. 10. kohta esitan ettepaneku.

L. J o h a n s o n: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Valitsuse eelnõu üldiselt vähendab priipiletite arvu, ka siis, kui siia sisse jääb kesk- ja kutsekoolis käivatele lastele priipiletite andmine. Sest maha on kustutatud seal terve rida perekonna-pileteid, nimelt nendel, kelle teenistus on raudteega ühenduses, kuid kes siiski raudteelaste hulka ei kuulu. Varemalt olid nende pere-

kondadel ka priipiletid ja nende arv ei ole sügugi väike. Kui vaatame seda arvu, siis näeme, et Teedeministeeriumis oli neid 44, raudteevalitsuses 499, Riigikontrollis 34, Majanduseministeeriumis 20, Kaitseministeeriumis 8, Hariduse- ja sotsiaalministeeriumis 12, Kohtu- ja siseministeeriumis 72, siis ettevõtjatele 72, kriminaal- ja kaitsepolitseis peale selle veel üle 300 priipileti. Siin nüüd see priipiletite äravõtmine nende perekondadelt, kes ei teeni otsekohe liinil, see tähendab väga palju. 38 ajalehest on kokku 217 inimesele võimaldatud sõita priipiletiga, ja sellele priipiletite kasutamisele on üles antud terved perekonnad provintsi lehtede juurest. Sagedasti on need „kääridelehed“, igapäev ilmuvast ajalehest võib vastavad kirjutised välja lõigata, neile uued pealkirjad panna, ja leht ongi valmis. Kolm korda nädalas ilmuva lehe juures ei ole tähtis reportaash, aga igapäev ilmuva ajalehe juures on ta tähtis, ja just seepärast ongi priipileteid tarvis, et reporterid võiksid sõita tarbekorral kohale, kui mõni õnnetus või erakorraline sündmus on. See vajadus langeb aga ära vähem kui 6 korda nädalas ilmuva ajalehe juures.

Üheks põhjenduseks, miks ajakirjanikude priipiletiga sõiduvõimalusi piirata, on ka see, et seal on silmnähtavalt kuritarvitusi. Komisjonis toodi ette, et poliitiliste erakondade agitaatorid on pandud ajakirjanikkude nime alla, kuna neil aga mingit tegemist ei ole ajakirjandusega. Mõnes kohas olid linnapead ajakirjanikkude nime alla pandud, ka koolidirektorid. Oli ka juhused, kus terve perekond, isa, ema ja tütar olid ajakirjanikkudeks võetud. Olge head! Kui niikaugale minnakse, tuleb kahtlemata reaktsioon. See mõjus komisjoni liikmete peale seevõrt, et enamus priisõidu võimalusi piiras. Härra Fuks tahab ära võtta prii sõidupileti kesk- ja kutsekoolides käimiseks raudteelaste lastelt ja seda anda teistele. (V a h e l h ü ü e.) Seadusega maksma pandud! Aga käesolevas seaduses seda ei ole. See näitab, et härra Fuks ei ole huvitatud priipiletiga sõiduvõimaluse piiramisest, vaid ta tahab seda ümber korraldada. Kas see otstarbekohane on, seda otsustab enamus. Ma ei hakka härra Fuks'i ettepanekule väga vastu vaidlema, aga mida ma küll ülekohtuseks pean on see, kui võetakse ära raudteelaste lastelt priipilet kesk- ja kutsekoolis käimiseks. Seda antakse mujal ja seda tuleks ka meil teha. Eriti on see praegu sellepolest tähtis, et meil ei ole uue raudteeliini jaoks võetud teenijaid juurde, vaid on vana liini

pealt uuele liinile üle viidud rida ametnikke. Nende lapsed olid juba koolis, neid üle viia on raske ja tülikas. Ja teada on, et meie ametnikkude keskmine palk ei ole mitte 20 kuni 30 tuhat senti, vaid 8 tuhat senti. Sellepärast tuleks kooliskäivatele lastele, kelle vanemad teisele liinile üle viidi, jätta priisõidu võimalus. Härra Fuks toob ette, et miks mitte kõik ei saa. Ka mujal on nii, et mõnele asutusele antakse soodustusi, nagu raudteelastele raudteedel. Ka teistel aladel on nii. Näiteks kõik inimesed on tahtnud maad saada, aga ega sellepärast kõik ei ole saanud. Teie kuulete, et isegi vabadusesõjalastest on osa maata jäänud. Sellepärast ei saa mitte öelda ka siin, et miks kõik ei saa. (V a h e l h ü ü e.) Sinna poole tuleb püüda. Muidugi peab selle poole püüdma. Aga kas sellega te püüate sinna poole, et võtate ühedelt ära ja annate üksikutele kapitalistidele? Teie võtate vaestelt raudteelastelt, kes 6—7 tuhande eest valvavad raudteed, et teiega õnnetust ei juhtuks, võimaluse last kooli saata ja annate selle ettevõtjale. Ajaleht on ju äriline ettevõtte. Kui suur rahvavalgustuse osa on ajalehtedel, seda küsimust ei arutatud komisjonis. Seda võiks mujal kõne alla võtta, missugune mõju on ajalehtedel rahvavalgustuse osas. Rahaasjanduse komisjonis ei ole seda kõne alla võetud ja sellelt seisukohalt ei saa seda küsimust võtta. Siin arutatakse Raudteede seadust ja mitte ajakirjanduse teenete seadust. Kui leitakse võimalus, anda priipileteid teistele ajalehtedele, siis selle vastu ma ei vaidle. Olen aga selle vastu, kui raudteelaste lastelt võetakse priisõidu võimalused ära. Riik selle läbi kuigipalju ei võida. Siis lapsed jäävad kooli saatmata, ja kas raudteedel on väiksem või suurem raskus, see veokulude peale palju mõju ei avalda.

Mis puutub sellesse märkusse, mis komisjonis tehti, nimelt raudteede sotsialistidele andmisesse, siis peab imestama, et niisuguse küsimusega Riigikogusse üldse tullakse. Kui keegi ütleb komisjonis, et teie jagate raudteed sotsialistide vahel, (V a h e l h ü ü e d.) ja sellele vastatakse, et see ongi sotsialistide varandus, siis peab tähendama, et see on rahva varandus. Seda seletasin komisjonis, ja mis on riigi ja rahva varandus, see on ka sotsialistide varandus, sest sotsialistid on üks osa riigist ja ühiskonnast. Ei saagi praktiliselt teostada raudteede jagamist üksikutele inimestele. See peaks selge olema ka härra Fuks'ile, et niikaua, kui see on ühiskonna

varandus, niikaua on see ka sotsialistide varandus. See on täitsa selge ja teist arusaamist ei tohiks siin olla. Kuid ega see arusaamine sealpoolt kuigi suur ei ole. Tullakse ütleva, et olge head, kas ei saaks raudteelaste kasutada olevaid maaribasid välja anda. Vot, see on jagamise instinkt, loomusund: kus aga nähakse, et veel lapikene maad on, seal muud kui jaga. See on saamainstinkt, ja see näitab, missuguse vaimu lapsed seal on, kes isegi neid maalapikesi tahavad ära võtta, et kohtade külge liita ja neile kasutamiseks anda. Sealtpoolt, kust üheledele katsutakse tõmmata juurde riigivarasid, tahetakse raudteelaste laste kooliskäimisele teha takistusi.

Mis puutub üldse raudteeametnikkudesse, siis on meil raudteeametnikke, võrreldes meie naaberriikidega, palju vähem. Statistika näitab, et raudtee-kilomeetri peale oli Eestis 1931./32. a. eelarves 3,47 teenijat, Lätis — 5,4, Soomes — 4,2, Rootsis — 4,4 ja rongi-kilomeetri peale Eestis — 0,98, Lätis — 1,95, Soomes — 1,09 ja Rootsis — 1,08. Selle tagajärjel, kus ametnikke üks osa viidi Petseri liinile, on ametnikkude arv raudtee-kilomeetri ja rongi-kilomeetri peale veelgi vähenenud. Ei saa öelda, et raudtee ametnikkude suhtes lajutaks, vaid neil ametnikel, kes seal on, on omad kindlad ülesanded ja neid enam vähendada ei saa. Kui see oleks olnud võimalik, siis oleks seda juba tehtud. Väga õieti ütles üks Riigikogu liige, et raudteelaste lastel, kes seal elavad, peaksid priisõidu võimalused olema.

J. J a a n i s: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kui raudtee seaduse muutmise seadust arutati komisjonis, jäid ära raudteede teenistuses seisvate politseiametnikkude priipiletid, ja neid on suur arv üle 1.800 km liinil. Iseäranis oleks tähtis tähelepanu juhtida neile politseiametnikkudele, kes teenivad väljaspool linnu ja aleveid. Nende lapsed on elukoha järele samasuguses seisukorras, kui raudteeliinil teenivate raudteeametnikkude lapsed, kuid kooliskäimine on neil raske ja nad on erisukorda paigutatud võrreldes teiste liiniteenijatega. Peale selle paistis seaduse arutamisel silma, et seaduse redaktsioon on õnnetu ja sellepärast on tekkinud raudteevalitsuse ja Teedeministeeriumi kesk-asutuse ametnikkude vahel ebaõige seiskord priipiletite suhtes. Raudteevalitsuse kesk-asutuse ametnikkude perekonnad langetaksid priipiletite alla, aga Teedeministeer-

riumi ametnikkude perekonnad jääksid sellest soodustusest välja. Seepärast teen ettepaneku,

§ 7 p. 1 kolmandas reas pärast sõna „tegevusega“ panna koma ja täiendada sõnadega: „kusjuures Teedeministeeriumi ja väljaspool linnade ja alevite piire asuvatere raudteepolitsei teenistuses seisvaile isikuile ja nende perekondadele samal määral kui raudtee teenistuses seisvaile isikuile“.

Sellega oleksid raudteepolitsei ametnikud seatud samasugusesse seisukorda kui raudteeametnikudki. (V a h e l h ü ü e.) Neil on võimalik linnades koolis käia. (V a h e l h ü ü e.) Neil on priisõit, see käib ka laste kohta. Seepärast teengi selle täiendava ettepaneku.

J. F u k s: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl. härra Johanson'i kõnest paistis välja, nagu tahaksime mina või meie rühm raudteeteenijate lastelt ära võtta võimaluse kooliskäimiseks priipileteid saada. Praegumaksva Raudteede seadusega on see võimalus ära võetud. Seaduse muutmise-ga tahetakse uuesti restaureerida seda olukorda, mis oli enne praeguse Raudteede seaduse vastuvõtmist. Tahetakse maksima panna seda olukorda, mida möödunud aastal Raudteede seaduse vastuvõtmisel Riigikogu ei pooldanud. Sellest on juttu olnud. Kui ma ettepaneku tegin, et vähemalt kolm korda nädalas ilmuvate ajalehtede toimetustele 1 pilet kahe ajakirjaniku kohta saaks antud, kus enne isikute arv ei olnud piiratud... Kuus korda nädalas ilmuva ajalehe toimetusele on ette nähtud priipilet 5 isikule. Kui Riigikogu ei taha, et kahe, siis vähemalt ühe isiku kohta võiks priisõidupilet olla 3 korda nädalas ilmuva ajalehe toimetusel.

Et aga sarnane priipiletite laiendamine siiski raudtee tulude peale mõjub, nagu raudteeteenijate lastele koolis- ja ametiskäimiseks priipileti võimaldamine, seda ka komisjonis kriipsutati alla. Ma tõin näiteid sellest, et olukord siin ühtlane ei ole. Kui härra Johanson tõi ette, et ametniku keskmine palk raudteel on 8 tuhat senti, siis me teame, et Teedeministeeriumile alluvad posti-telegraafi-telefoni ametnikud, kellede palk mitte suurem pole, neil ei ole mingit soodustust postmarkide andmise näol või teisiti. Raudteelastel on soodustusi: 12 piletit aastas raudteelasele enesele ja 6 piletit perekonnale. Ja kui algkoolis käimiseks lastele võimaldatakse priipileteid, selle-

ga peaksid raudteelased läbi tulema. Aga härra Johanson ütles, et see ei suurenda raudtee kulusid. Iga „jänes“ ütleb, et mis see üks inimene raudteerongis tähendab!

Mis puutub raudteeäärsele maaribas-se, siis ma ütlesin juba enne, et selles mõttes ei ole küsinud, nagu saaks seda maad välja jagada, vaid küsimus tõusis üles just härra Suursöödi kõne puhul, kus härra Suursööt ütles, et metsaametnikel on maad kasutamata, ja sellepärast olin huvitatud sellest, missugustel alustel raudteelased raudteeäärset maariba kasutavad. Kui aga härra Johanson arvab, et ma oma kõnes olen väljendanud seda, et kas seda maad ei saa ära jagada, siis on see härra Johanson'i fantaasia ja asjata on härra Johanson'il pahanduda selle üle, et asunikkuidele on maad antud. Seda leidis Asutav Kogu vabadusesõja ajal, et mõisad tulevad ära jagada, ja kui härra Johanson'il mingi meelekibedus asunikkuide üle on, siis ärge süüdistagu ta meie rühma.

L. J o h a n s o n (fakt. märk.): Ma ei öelnud, et maad ei oleks tulnud välja anda, vaid ütlesin, et seda ei saanud kõigile anda. Vastasin härra Fuks'ile, kes ütles, et priipiletitest jääb üks osa kodanikke ilma, et sama nähtus on ka maareformi teostamise alal, — üks osa sai maad, teine jäi ilma. Selle vastu aga, et maad anti, ei ole ma kõnelenud.

O. K a s k: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kui möödunud talvel arutati Raudteede seadust, siis oli mul au olla selle seaduse aruandja. Mäletavasti tegi rkl. Eilman ettepaneku, laiendada priisõidupiletite õigust raudteelaste lastele kesk- ja kutsekoolis käimiseks. See ettepanek oli aga ühenduses teise ettepanekuga, mis laiendas priisõidupiletite arvu. Mäletan, tol korral Riigikogus ei olnud selle vastu, et võimaldada raudteelaste lastele priisõitu kesk- ja kutsekoolis käimiseks, aga et see teise ettepanekuga ühenduses oli ja eraldi hääletamisele ei tulnud, siis see kukkus läbi. Sellepärast pooldan, et siin see viga parandataks ja raudteelaste lastele antaks priipiletid kesk- ja kutsekoolis käimiseks. Nii oli ka valitsuse ettepanek, kuid komisjonis rkl. Kirikal'i poolt tehti ettepanek, piirata priisõidupiletite arvu ajakirjandusele. Vabariigi Valitsus seda ettepanekut esitanud ei ole.

Selge on, et priisõidupiletite tarvitamise juures on väärnähtusi esile tulnud, kuid Teedeministeerium peaks katsuma seda

kõrvaldada ja püüdma asja nii korraldada, et pileteid ei saaks need, kes otsekohe ajakirjanikud ei ole.

Kui aga nüüd võimaldatakse 5 piletit ainult päevalehtedele, siis on see ebaõiglane, sest ühed saaksid, teised jääksid ilma. Eeskätt saaksid pealinna ajalehed, kuna vanad provintsiajalehed, nagu Viljandis „Sakala“, „Oma Maa“, Narvas „Põhja Kodu“ j.n.e. jääksid ilma. Kui võetakse prüpiletid ära, siis võetagu kõigilt. Õigluse mõttes tuleks jätta ka neile ajalehtedele, mis kolm korda nädalas ilmuvad — üks pilett kahe isiku kohta. Selles mõttes on härra Fuks'i ettepanek õigustatud, et erandeid ei tehtaks pealinna ajalehete suhtes. Sellepärast toetan härra Fuks'i ühe ettepaneku vastuvõtmist. Teise ettepaneku vastu aga olen ja toetan, et raudteelaste lastele võimaldataks priisõidupileteid.

Kordan veel, õiglasem oleks kolm korda nädalas ilmuvatele ajalehtedele võimaldada 1 pilett kahe isiku kohta, millega oleks ka teatud piiramine kätte saadud. Loodan, et Teedeministeerium saab ära hoida kuritarvitusi, ja siis oleks see korraldus parem.

Pealkiri võetakse vastu.

(Seaduseelnõu tekst.)

Juhataja: Rkl. Fuks'ilt on ettepanek,

§ 7 p. 1, võtta viimase lause lõpp järgmiselt: „...tähtajalisi pileteid õpilastele algkoolis käimiseks“. Välja jääksid sõnad: kuni 20 a. vanaduseni kesk- ja kutsekoolis kui ka ametit õppimas.

Rkl. Jaanis'elt on ettepanek,

§ 7 punkt 1 kolmandas reas pärast sõna „tegevusega“ panna koma ja täiendada järgmiselt: „kusjuures Teedeministeeriumi ja väljaspool linnade ja alevite piire asuvatele raudteepolitsei teenistuses seisvaile isikuile ja nende perekondadele samal määral kui raudtee teenistuses seisvaile isikuile“.

Rkl. Fuks'ilt on ettepanek,

§ 7 p. 5 võtta esimese lause lõpp järgmiselt: „millele lisaks võib anda tähtajalisi pileteid õpilastele algkoolis käimiseks.“ Välja jääksid sõnad: kuni 20 aasta vanaduseni kesk- ja kutsekoolides kui ka ametit õppimas.

Edasi on rkl. Fuks'ilt ettepanek,

võtta p. 10 järgmiselt: „ajakirjanikudele — iga vähemalt kolm korda

nädalas ilmuva ajalehe toimetuse kohta üks tasuta sõidupilett. Tasuta sõidupiletit võivad kasutada iga vähemalt kuus korda nädalas ilmuva ajalehe toimetuses mitte üle viie ajakirjaniku ja iga vähemalt kolm korda nädalas ilmuva ajalehe toimetuses mitte üle kahe ajakirjaniku.“

Rkl. Kornell teeb ettepaneku juhaks, kui rkl. Fuks'i ettepanek p. 10 kohta läbi ei lähe, võtta p. 10 järgmiselt: „ajakirjanikudele — iga vähemalt kolm korda nädalas ilmuva ajalehe toimetuse kohta üks tasuta sõidupilett. Tasuta sõidupiletit võivad kasutada iga vähemalt kuus korda nädalas ilmuva ajalehe toimetuses mitte üle viie ajakirjaniku ja iga vähemalt kolm korda nädalas ilmuva ajalehe toimetuses üks ajakirjanik.“

Aruandja L. Johnson (lõpusõna): Rahaasjanduse komisjoni nimel ühegi tehtud parandusega ühineda ei saa, kuna rahaasjanduse komisjoni enamus neis küsimustes, mida need ettepanekud sisaldavad, eitavale seisukohale on asunud. Kõik need küsimused on sisuliselt rahaasjanduse komisjonis arutamisel olnud. Palun ettepanekuid eraldi hääletada.

J. Fuks'i ettepanek § 7 p. 1 kohta lükatakse tagasi.

J. Jaanis'e ettepanek lükatakse tagasi.

Juhataja: Rkl. Fuks'i ettepanek § 7 p. 5 kohta hääletamisele ei tule, see on eitavalt otsustatud rkl. Fuks'i § 7 p. 1 kohta esitatud ettepaneku hääletamisega.

J. Fuks'i ettepanek § 7. p. 10 kohta lükatakse tagasi.

A. Kornell'i ettepanek lükatakse tagasi.

Seaduseelnõu tekst võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu II lugemine on lõpetatud.

17. Järgmise koosoleku määramine.

Juhatus ettepanekul otsustatakse pidada järgmine koosolek reedel, 11. detsembril 1931, kell 17. (Päevakord vaata 197. koosoleku otsuste protokoll, lisa nr. 14.)

18. Majanduseminister A. Jürman'i sõnavõtmine isiklikus asjas.

Majanduseminister A. Jürman: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Siin on tänasel koosolekul isiklikus asjus rkl. härra Zimmermann ette kandnud teateid riigikassa kohta, mida ma õiendada tahaksin.

Sellest härra Zimmermann'i ettekandest selgus, nagu oleks tema Majanduseministeeriumist lahkudes riigikassa üle andnud üle 4 miljoni krooniga, ja nüüd olevat riigikassa tühi. Selles asjas ma tahaksin järgmist ette tuua. Minu poolt ettetoodavad arvud on täpsed, sest on riigikassa poolt välja antud. Mina peaksin ütleva, et riigikassa seisab koos nii riigikassa käes kasutada olevatest summadest kui ka riigikassa enda summadest. Mina kannan ette riigikassa enda summade seisu, kuna nende summade seis annab tõeliku pildi riigikassast.

Riigikassa enda summade seis oli 1929. a. 1. aprillil ligi üheksa miljonit krooni, 1. aprillil 1930. a. 6 miljonit krooni, natuke üle. Siis sellest seisust peale algab alaline vähenemine. Kui võtame kas kuu esimesed või keskmised päevad, siis näeme, et on 5, 4, 3, 2, 1 miljonit krooni, ja septembrikuus 1930. a. läheb juba miinusesse. Oktoobris 1930. a. oli miinus üle miljoni krooni, see oli palkade väljamaksmise juures ja mis on kaetud deposiitsummadest. Siis, edasi on riigikassa seis 2 miljoni ja miljon krooni vahel. Härra Zimmermann'i lahkumise momendil, veebruarikuus, 21. veebruaril, oli 931.000 krooni riigikassa enda seis. (V a h e l h ü ü e.) Palgad olid juba välja makstud. Meie näeme, et üldse 4 miljonit riigikassas ei figureeri. Ainult 1929., 1930. aasta algul oli riigikassas 5, 6 isegi 9 miljonit krooni. (V a h e l h ü ü d e d.) Ma tegin vahet. (V a h e l h ü ü e.) Peale selle ei ole siia sisse arvatud teised summad, nimelt välisvaluuta, mis on omaette reserv ja mille kohta peetakse eriarve. See eriarve ei ole siia sisse kantud. Sellest näeme, et riigikassa seisukord on viimasel kahel aastal halvenenud. Ei saa öelda, et see meil hea oleks. (V a h e l h ü ü d e d.) Kõik riigikassa enda summad on sees, olen seda selgel sõnal öelnud, ainult välisvaluuta erisummad ei ole sisse kantud. Sellest võite järeldada, et ei ole õige see, mis härra Zimmermann'i seletusest võib järgneda, et praegune valitsus on riigikassa tühjaks teinud. Riigikassa on tõesti kokku kuivanud, alates 1929—1930. a., ja kõigil tuleb selle peale tõsiselt

mõelda, kuidas lahendada riigikassa seisukorda. (V a h e l h ü ü d e d.)

Mis puutub rukkisse, siis on siin ette toodud, et Eesti Pangast on laenu tehtud. Jah, on laenu tehtud, kuna suured summad on rukki all, nimelt 6 miljonit krooni. Varemalt tehti ka laenu, ja riigikassa kasutas palkade väljamaksmiseks deposiitsummasid. Nüüd on aga deposiitsummad 6 miljoni krooni suuruses rukki all. Kuna deposiitsummad on rukki all, siis tuleb riigikassa palkade maksmisel kasutada seda laenu, mis Riigikogu riigikassale on lubanud. (V a h e l h ü ü d e d.) Rukki all oli märtsi lõpul 3 miljonit krooni. See ei tähenda midagi. (V a h e l h ü ü e.) See, mis ma ennem ette tõi, peaks selge olema. Alates 1929. a. oli riigikassas ligi 7 miljonit krooni, nüüd — 931.000 krooni. Siin ei saa seda ette heita, et riigikassa on ära kasutanud Hoover'i summad, mis alles selgub aasta lõpuks. (V a h e l h ü ü d e d.) Millega see lõpeb, seda ei saa veel praegu öelda, sest riigi eelarve lõpeb märtsikuuga ja siis selgub, kuipalju riigi eelarves käesoleval aastal üle jääb. Mina olen kindel, et riigi eelarve käesoleval aastal viime omaga kokku. (V a h e l h ü ü d e d.)

19. Karjakasvatuse edendamise ja või hindade kinklustamise fondi seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja L. Johnson: Selles seaduses on ette nähtud juurdemaks eksportvõile ja selleks juurdemaksuks luuakse fond, mis koosneks teravilja ja jahutollidest sissetulevatest summadest, riigi 1931./32.—1936./37. a. eelarvetest kuni 10 senti eelmisel aastal eksporteeritud võikilogrammi kohta, piimaasaduste väljaveo erimaksust osa, mis kontrollimise kuludest üle jääb. Need on tuluallikad, mis näidatud. Komisjonis tehtud kalkultatsioonide järgi läheb see seadus maksma aastas üle 300 miljoni senti. Valitsus esitas selle eelnõu kohta oma eitava seisukoha, kuna selle katteks ei ole näha summasid. Ühtlasi komisjonis teatati, et on asutud karjasaadustele soodsama hinna suhtes tarvitusele võtma teisi abinõusid, ja need oleksid kõigepealt tootmiskulude vähendamine. Nagu komisjonis ettetoodud andmeist selgub, läheb maal meiereis iga kilogrammi või valmistamine maksma 15 kuni 64 senti. Sinna juurde transportkulud ja kasu, mis võtavad eksportöörid. Loomulik, kui kõik kokku võetakse, karjapidaja

ise sellest võihinnast, mis tegelikult saadakse, võrdlemisi vähe saab, kõige enam läheb meierei, tootmis- ja eksportkulude katteks. Et siin parandusi tuua, selleks on asutud meiereide saneerimisele, ja Põlluministeerium oma ametnikkude kaudu vaatab järele meiereide asjaajamise kulud ja tegevuse ja näitab neile, kus tuleb kokku hoida ja mis tuleb teha, et võivalmistamine meiereides läheks odavamaks. Teine abinõu, mille peale näidati, ja mis käsitamisele on võetud, on meiereide laenude ümberkorraldamine, nimelt viiakse nad väikseprotsendilistele laenudele, 1—2%, ja pikema-tähtjalisteks. Kolmas abinõu, mis käsitamisele on võetud, on turu korraldamine, millele asutakse.

Need olid motiivid, mis komisjonis ette toodi. Komisjonis tähendati ka selle peale, et Riigi eelarve seaduse § 30 on öeldud: „Kui jõusseastunud eelarve kestuse jooksul Riigikogule esitatakse seaduseelnõud või ettepanekud, mille vastuvõttust tingitud uued või suurenenud väljaminekud või tulude kustutamine või vähendamine, on esitajad kohustatud osutama reaali-tuluallikaid, kust katta eelpooltähendatud väljaminekud või tulude kahanemine.“ Seaduseelnõu esitajate poolt — neid on 3 Riigikogu liiget — ei ole siin näidatud reaalkatet, ja sellepärast tuleks tänasel koosolekul kõrvaldada see seaduseelnõu juba Riigi eelarve seaduse § 30 põhjal, ilma et hääletamisele pandaks. Kuna see juhatarest oleneb, seetõttu olen sisuliselt küsimust käsitanud.

J. L e h t m a n: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meie põllumajanduse seisukord on 1930. a. algusest saadik kohutava kiirusega allapoole läinud, eriti suured raskused on teda tabanud viimastel kuudel, milal põllumajanduse saaduste hinnad katastroofiliselt langenud on. Kuidas olukord praegu nende hindade languse tagajärjel maal välja näeb, sellest on siit kõnetoolilt meie rühma liikmed mitmel ja mitmel korral sõna võttes lähemalt kõnelenud. Eriti raskeks on meie põllumajanduslik seisukord kujunenud nüüd pärast inglismaela langust. Kõigil on teada, et põllumajanduse peasissetulekuallika moodustavad just eksportkaupadest saadud summad. Nüüd on selgunud, et inglismaela languse tõttu Inglismaal ei ole hinnad tõusnud. Inglise turul on peekonihinnad inglismaeltes arva tes allapoole läinud, kui nad ennemalt olid. Selle tagajärjel on muidugi siis ka väga suur hindade langus meie eksportkaupade pealt. See hinnalangus tabab kõigepealt

just põllumeest ennast, sest kui teie võtate näiteks võihinna, siis see võihind, kui võtta Iob Tallinn, seisab koos mitmetest kuludest, näiteks sinna kuulub külmetusehoone maks, raudteevedu, veod maanteedel, piimatalituse kulud ja lõpuks tuleb põllumehele makstav rahasumma. Nüüd on hind langenud, kõrvalised kulud on endiseks jäänud ja terve hinnaalandus langeb põllumehele väljamakstava piimarahaga arvele. Selle tagajärjel on põllumajanduse saaduste hinnad niivõrt langenud, et suured raskused põllumajandust tabavad. Põllumajanduse raskused on seekord nii suured, et riik appi peab tulema, sest muidu põllumajandus vaevalt sellest olukorrast välja saab. „Põllumajandusetur“ hindab põllumajanduse rahaliste sissetulekute langust 50 miljonile kroonile, s. o. sama palju kui kõik põllumajanduse riiklikud võlad kokku. Ühe aastaga oleme niipalju kaotanud, kui palju üldse odavaprotsendilist laenu on.

Sarnases olukorras peaks Vabariigi Valitsus vähemalt ilmutama mingit tahet põllumeestele vastu tulla. Käesolev eelnõu tahab natukenegi põllumehe seisukorda parandada, kuid meie näeme, et see on esitatud tagasilükkamiseks. See on ülekohus põllumehe vastu. Kui mõeldakse, et see seaduseelnõu nõuab ennekuulmatut, siis ei ole see õige. See seaduseelnõu on päris harilik põllumajanduse toetamise seadus, missuguseid leiame mitmes variatsioonis igal põllumajandusemaal. Kui võtame teisi riike, siis näeme, et teised püüavad edendada eksportkaupade valmistamist ja transporteerimist. Meie naaber Läti veab raudteel pea tasuta eksportvõid. Eesti raudtee vedu teeb välja 2 senti või kg, hoopis ümberpöörduvalt kui Lätis teeb. Läti hoiab eksportvõid tasuta külmetusemajas. Eesti põllumees maksab 43 senti iga püti pealt 10 päeva eest. See tariif määrati mitme aasta eest, kui võihind kõrge oli. Senini on see muutmatuks jäänud, olgugi, et küttematerjalide hinnad ja igasugu muud kulud on langenud väga tuntuvalt. Külmetusemajast oleme meie mitu korda juttu teinud, ja ma ei hakka peatuma põhjuste juures, mis pärast selles asutuses hinnalangusi läbi ei viida. See on kogumeeste asutus. Siin rääkis aruandja, et kavatsetakse piimatalitusi saneerida, neile odavaprotsendilist laenu anda. See on õige, seda tuleb teha. Aga selle küsimuse lahendamiseks peaks ruttama. Meie teame, et paljudel piimatalitustel on praegusel ajal suured laenud erapankadest, ja kui neid üle ei viida odavaprotsendilisteks laenudeks, siis iga-

tahes need piimatalitused väga raskesse olukorda satuvad.

Ka võituru seisukorrast ei ole põllumehel õiget ülevaadet, sest hindade noteerimine sünnib nädal aega tagantjärele. Noteeritud hinnad on juba ajalugu, aga mitte noteerimise ajal maksev turuhind. Peale selle peaks võihind noteeritama fob Tallinna sadam, siis näeks põllumees, kui palju teenivad või suurkaupmehed, sest võimüük sünnib meil peamiselt fob Tallinn. Niisugused, kuigi väikesed parandused võiks nüüd ilma pikema jututa valitsus maksma panna, kuid kahjuks ei ole ta seda teinud.

Kui meie vaatame, kuidas teised maad oma põllumajandust kaitsevad, siis näeme, et isegi kauged maad, kus põllumajandus mitte nii väga suure tähtsusega ei ole kui meil, on suuri ja tähtsaid samme astunud oma põllumajanduse toetamiseks. Vaatame näiteks Lõuna-Aafrikat. Lõuna-Aafrika jäi püsima oma kuldvaluuta juurde, olgugi et tema rahaüksuseks nael ja ta Inglise asumaade hulka kuulub. Raskustest ülesaamiseks kõrgendati Lõuna-Aafrikas kõiki sisseveotolle 5% võrra ja makstakse eksportkaupadele, peale kulla ja teemantide, 10% kauba hinnast eksportpreemia näol. Sellega jaotati ära majanduslikud raskused kõigi elanikkude kihtide vahel. Põllumajanduslikke saadusi eksportiv põllumees saab Inglismaale veetava kauba eest inglismae languse tagajärjel vähem hinda. Hinnalanguse tasub temale riik nendest summadest, mis võetakse tollina odava valuuta tõttu odavamaks läinud importkaupade pealt. Meil ei sünni midagi sellesarnast. Kõik raskused, mis meie krooni hoidmisel kanda tulevad, veeretatakse ainult põllumehe turjale.

Sisseveo kitsenduste tagajärjel on sisseveetavate kaupade hinnad tõusmas, nii peab põllumees oma ostetava kauba eest maksma kallimat hinda kui seni. Eksportitavate kaupade — või, peekoni j. n. e. — eest saab põllumees vaevalt poole endisest hinnast. Niiviisi ei suuda ometi põllumees töötada. Kui saaks põllumees maailmaturu hindadega osta oma tarbeaineid, siis sama kui ta müüb oma saadusi maailmaturu hindadega, siis tuleks temal olukorraga leppida ja halva konjunkturi juures võiks ta ainult halbade aegade üle kaevata. Ta ei saa aga odavaid aineid osta: riik segab vahele ja võtab tollide, aktsiiside j. n. e. näol nii suuri makse, et tarbeained põllumehele väga kõrgete hindadega kätte tulevad.

Kui vaatame, mis riik oma rahadega

teeb, siis näeme, et riik neid pea lugemata välja annab, arvestamata, missuguste jõupingutustega need summad kogutud.

Riik püüab oma kätte majandamisele ahnitseda ikka uusi alasid. Kuulsime isegi juba omnibusiliinide riigi kätte võtmisest j. n. e. Missuguseid tagajärgi riigistatud majapidamine annab, sellest andis meile kujuka pildi rahaasjanduse komisjonis oma Majanduseministriks olemisel härra Pung. Ta luges küll ainult kuivad arvud ette, kuid need on otse rabavad. Andmed käisid riigi tulude kohta 1. aprillist kuni 1. oktoobrini k. a. Neist selgus, et kodanik on maksnud oma makse, nagu tulumaks, kapitalimaks, aktsiisid j. n. e. korralikult, isegi rohkem kui eelmisel aastal sama aja jooksul, nimelt 392.000 krooni rohkem. Riigi kapitalid ja riigi ettevõtted on andnud aga vähem kui eelmisel aastal 1.410.000 krooni. See ometi räägib selget keelt, et kodanikult halbade aegade peale vaatamata pressitakse rohkem makse välja, et katta puudujääke, mis tekitavad riigi ettevõtted. Ja samal ajal muud kui plaanitsetakse uusi riigistamisi. Tagajärg on üldine vaesestumine.

Veel ühele nähtusele tahaksin tähelepanu juhtida. Nimelt mõne meie kodumaa tööstuse tahtmisele kaupade sisseveo piiramist ära kasutada selleks, et sunduslikuks teha põllumehele kodumaa tööstuse saaduste ostu. Näiteks kõneldakse, et lähemal ajal pannakse maksma korraldus, mille järgi superfosfaadi sisseveoks saab luba ainult see firma, kes vastava hulga Eesti fosforiiti ära ostab. See tähendab, et põllumees superfosfaati ostes peab ostma ka ersatsväetisainet, ja seda väga kõrge hinnaga.

Kui Londoni börsi hindadega suurmüügil on võimalik superfosfaati saada Kr. 3.50 kt, peab Eesti fosforiidi eest maksma Kr. 4.50—4.70 kt. Kuidas saab siis põllumees niisuguste olude juures produtseerida ja veel nii odavalt, et ta teiste maade saadustega ilmaturul võistelda suudab? Kui senine politika edasi kestab, siis on see ekspordiks töötava põllumehe surmamine.

Raske haiguse puhul toidab organism end kehas olevatest tagavaradest, peamiselt rasvakudest. Ka praeguse kriisi ajal elab põllumees ainult vanadest tagavaradest. (V a h e l h ü ü e.) Nüüd tahetakse fosforiidile veel juurde litsuda, et häda veel suuremaks läheks. (V a h e l h ü ü e.) Kui Teie, härra Martinson, teate, kes neid suuri kasusid võtab, siis tuleb samme astuda, et neid ei võetaks. (V a h e l h ü ü e.) Minu

pihta need sõnad adresseeritud ei ole, sest mina ei kauple superfosfaadiga.

Juhataja: Palun rahu!

J. Lehman: Teie näete, et väheste rasvatagavaradega põllumajanduse üksused langevad reast välja — oksjoniteline läbi.

Vaja on põllumajandusele appi tulla. Teised riigid on selleks teid leidnud. Ka meie peame leidma, kui meil põllumajanduse huvid südamel. Sellepärast ei saa käesolevat seaduseelnõu eitada, vaid seda tuleb pooldada vähemalt kõigi põllumajanduse huvide eest valvelolevate Riigikogu liikmete poolt.

R. Kuris: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolev karjakasvatuse edendamise ja võihindade kindlustamise fondi seadus oli minu ja rühmakaaslaste poolt esitatud juba käesoleva aasta 26. märtsil, mõni päev enne, kui käesoleva aasta eelarve vastu võeti. Sel puhul olid rahalised võimalused ette nähtud käesoleva aasta eelarve seisukohalt, mispärast loomulik on, et siin mõnesugused tehnilised parandused aegumise tõttu nüüd paratamatuteks osutuvad. Mina rahaasjanduse komisjonis tegin teatavaks, et II lugemisel seaduseelnõu juurde tarvilikud parandused esitan. Ei saa öelda, et käesolev seaduseelnõu saaks olla ainukeseks abinõuks karjakasvatuse edendamiseks ja võihindade kindlustamiseks, kuid siiski on ta üks nendest parematest, mida praegusel ajal teised riigid on kasutanud, ja mida peaksime ka meie kahtlemata kasutama.

Seaduse sisseandmisel hüüti põllumeeste kogude ridadest, et see seadus ei peaks käiku saama. (V a h e l h ü ü e.) Kui rahaasjanduse komisjonis see küsimus arutusele tuli, siis seesama vahelekõneleja, härra M. Martinson, tegi ettepaneku, aruandjaks eelnõule valida sotsialist härra L. Johanson, mis ka kogude toetusel tehti. Saan aru sotsialistide põhimõtetest, kes lähevad välja alati tarvitaja seisukohalt, kunagi mitte arvestades produtsendi — põllumehe — seisukohti. Seega on siis arusaadav, et tema selle seaduseelnõu vastu peab olema. Ja põllumeeste kogude rühma esitaja tegi ettepaneku vastu harilikku kommet, — nagu teada, on Riigikogus kombeks saanud, kui seaduse esitajatest on keegi vastava komisjoni liige, kus seaduse arutamisele määratakse, siis valitakse tema aruandjaks. Ka käesolevale seadusele pandi ette aruandjaks valida üks sea-

duse esitajatest, kuid see hääletati põllumeeste kogude poolt maha. Seal ilmselgi see tendents, asja mitte sisuliselt võtta lihtsalt sellepärast, et see ei ole oma rühma esitis ja sellepärast kuidagi nüüd tagasi lükata. Ja nii on kogu aeg olukord kestnud. Mul oli au 10. juunil s. a. esitada Vabariigi Valitsusele küsimus selle kohta, missugusel seisukohal on selle seaduse kohta valitsus, ja miks valitsus selle seaduse kohta seisukohta võtnud ei ole. Sel puhul Riigikogus teatavaks tehtud valitsuse arvamistest, mida esitas Põllutöömister Jürman, selgus, et valitsusel ei olnud tahtmist selle sisusse tungida. Tarbekorral võiks härra Majanduseministri vastust tsiteerida, kuid see viib asja liiga kaugele.

Edasi, mis puutub seaduse sisusse või tarvidusesse, siis tema põhjendamiseks võiksin näiteid tuua meie naaberriikidest. Ei saa muidugi valitsus ega ka valitsuses mõjulolev põllumeeste kogude rühm eitada, et Läti on maksnud preemiat võihindade kindlustamiseks. Samuti ei saa eitada, et Leedu seda maksab, samuti maksab ka Poola. Kui võtame nende olukorra, siis näeme, et nende riigikassa seisukord ei ole sugugi hiilgav. Kui arvesse võtame neid seletusi, mida hiljuti anti majandusliku olukorra kohta meil, võrreldes välisriikidega, siis tundus see meil paremana, kui kellelgi meie naabermaadest. Ei saa samal ajal öelda, et meie võiturg oleks hea. Valitsusele peaks teada olema „Põllumajanduseturu“ statistika. Kui võtame „Põllumajanduseturu“ nr.nr. 35 ja 46, siis näeme, et põllumajanduses võihinnad on langenud järjekindlalt ja väga suuresti. Me näeme, et 1929. a. kuni tänavuaasta novembrikuuni on langenud 300 senti pealt 150 senti peale võikilogrammi eest. See olukord pidi valitsusele teada olema. Aga kas valitsus on mingeid samme astunud selleks, et seda olukorda parandada? Ei mitte! Sarnaseid katseid valitsuse sammudes põllumajanduse alal meie ei näe. Me oleme kuulnud üksikute seaduseelnõude juures, et valitsus on lubanud põllumajandusele turu leidmiseks samme astuda. Meie kuulsime sisseveetavate kaupade kontrollseaduse juures, et valitsus põhjendas selle seaduse vajadust sellega, et kontingentide kaudu oleks võimalik leida turgu põllumajandusesaadustele teistes riikides. Kuid sellest on juba üle kuu aega möödas, kui see seadus vastu võeti. Sellel alal oleme kuulnud antama määrusi, mille üle nurisetakse tarvitajaskonnas, et need on elukallidust tõstnud, kuid mida meie ei ole kuulnud, see on see,

et põllumajanduse alal ka mingeid samme oleks valitsus astunud kontingentide korraldamisel põllumajandusesaaduste, eriti või müügi alal, või, mis meil suuremaks väljaveetavaks aineks põllumajanduses osutub.

Kuid üks sõnumikene on sellelt alalt sattunud ajakirjandusse ja nimelt, et põllumajanduse nõunik Raud on komandeeritud ministeeriumi poolt Kreekamaale mingeid turgusid otsima. Mina isiklikult luban omale kahelda, et Kreekamaa küll vist meie võid kasutama ei saa. Kuna need meie alalised turud, kuhu sijamaani on kogu meie võitoodang saadetud, need alalised turud on täiesti saatuse hooleks jäetud. Ei ole ju sugugi uudis, et meie võiekspordeerijad ei saada ise otsekohe alalistele turgudele võid, vaid seda mingite agentide ja võise-gajate kaudu turule saadavad, missugune asjaolu omakord veelgi vähendab põllumehele maksetavat vöihinda.

Kui meie võtame nüüd põllumehele maksetava vöihinna kas või võrdluseks ühe meie naaberriigi vöihinnaga, see on Soomega, siis mina pean kinnitama, et käesoleva aasta septembrikuus oli mul võimalik isiklikult konstateerida, et Soome maksab keskmiselt 4% piima kilogrammi eest piimaühisustes 11 kuni 12 senti meie rahas. Samal ajal aga meie piimaühisused võisid välja maksta samasuguse piima kilogrammi eest 5 kuni 6 senti. Näete, vahe on meie kahjuks täpselt 100%, kui meie hinnaga võrrelda.

Aga meie teame samal ajal, et Soome saadab oma või nendesamadale turgudele, kuhu meie võiekspordeerijad oma või saadavad, kuigi vaheltkauplejate kaudu. Kuid siin tekib küsimus, ja valitsusel kahtlemata peab see ka teada olema, mida siis valitsus on siin teinud, milliseid samme on ta astunud selleks, et ka meie põllumajandusele oleks võimaldatud või eest sama hinda saada, mida maksetakse Soome põllumehele. Siin meie ei näe aga kahjuks mingeid samme. Kuid samal ajal meie oleme peatanud terve rea nõndanimetatud „kiirete asjade“ juures, mille arutamine väga rutuline on olnud. Võtame kas või Endise Eestimaa mõisnikkude maakrediit-seltsi põhikirja uuendamise seaduse, mis võeti suure kiirusega vastu, et põllumehele pikaajalist ja odavat krediiti anda. Kuhu on see kõik jäänud? (V a h e l h ü ü d e d.) Isegi elluviimise määrus ei ole teostamist seni leidnud. Ainult näiliselt oli tarvis põllumehele midagi näidata, sisuliselt aga ei ole tahetud sellega kaugemale minna. Sa-

masugune olukord on ka Eesti Maapanga 8%-liste ümberlaenustamise paberite väljandmise seadusega. Selle seaduse vastuvõtmisest on möödunud kaunike hulk nädalaid. Kuid kahjuks selle seaduse läbi viimiseks puuduvad ikka veel igasugused korraldused. Meie rühmal olid lootused, et selle ümberlaenustamise seadusega osaliseitki võiksime aidata parandada meie põllumehe seisukorda, kuid kahjuks ka see seadus ei näi tooma midagi paremat.

Kui arvesse võtame, et praegune valitsus on vähendanud põllumehele ostetavat rukkiahinda, makstes 2 senti vähem kilogrammi pealt, samuti vähendanud ka piirituse ostuhinda... (V a h e l h ü ü d e d.) Nagu teada, on hinnad, mis praegu piirituse eest viinavabrikutele makstakse, vähenenud. Nii näeme, et käesoleval aastal on valitsus määranud vähema hinna piirituse eest. Kas võib aga öelda, et kartulitoodang tänava suurem oli. (V a h e l h ü ü e.) Kas kartuliturg parem on? (V a h e l h ü ü e.) Härra Laarman küsib, kuidas piirituse väljaveoga on. Piirituse väljaveo luba andis Majanduseminister Zimmermann, kellel oli selleks julgust, aga teie, kogud, võtate selle veovõimaluse ära.

Minu arvates, kui asja korraldamise juures ei suudeta piirivalves korda pidada ja kui Riigikogus siis teile õigustatult öeldakse, et teie sarnaselt ei tohi ja ei saa riiki valitseda, siis teie oma otsekohest ülesannet täitmata jättes võtate oma hilbud kätte ja ütlete kui pahandatud laps, et meie edasi ei mängi. Kas niiviisi siis kaitstakse korda ja valitsetakse riiki? (V a h e l h ü ü e.) Siin on põhjendatud nii aruandja poolt, kui ka härra Põllutöoministri poolt, — suvisel vastamisel minu küsimisele — et ei olevat võimalust karjakasvatuse edendamise ja võipreemiate seaduseelnõu vastu võtta krediitide puudumisel, et selleks ei leiduvat raha. Meie vaatame natukene lähemalt, kuidas on olukord sellega, kas rahasid leidub mujale suuremal määral. Siin peame kõik tunnistama, et tõesti igalepoole raha on leitud ja antakse välja, aga põllumajanduse jaoks ei ole raha ja ei jätkuvat. Alles hiljuti, mõni päev tagasi, Põllutöominister kandis rahaasjanduse komisjonis ette kava, et hilissakslastele välja maksta tahetakse 3.386.000 krooni ja peale selle veel anda 2.000 ha metsa, mille väärtus oli arvatud 800.000 krooni peale. Mu härrad, selleks raha praegusel valitsusel leidub! Ma pean kinnitama, et käesolev seaduseelnõu ei oleks vajanud niisuurt krediiti, kui hilissakslastele tahetakse maksta, kuid valitsusel ei olnud

huvi selleks, et põllumajandusele vastu tulla. Siin otsitakse ainult ettekäändet, et riigil raha ei jätku. Kuid kui selleks jätkub raha, et välja maksta hilissakslastele, misuguseks väljamaksmiseks meil kõigevähem põhjust, siis pean konstateerima, et meie rühm leiab, et valitsus ei ole tahtnud põllumajandusele vastu tulla. Riigikogu teeks täna hästi, kui ta käesoleva seaduseelnõu võtaks vastu I lugemisel. Teisel lugemisel mina teeksin sisu kohta tarvilikud tehnilised parandused. Kuid siin on siiski küsitav, kas põllumeeste kogude rühm tahab sellega kaasa tulla? Siin on võimalik põllumeeste kogudel näidata, kas nad tahavad põllumajanduse huvisid toetada või mitte! Meie kohus on nõuda valitsuselt täit selgust, kas valitsus... (V a h e l h ü ü d e d.) Ma pean stenogrammi kinni naelutama seda, et härra Tonkman konstateeris, et tema on täiel määral selle seaduse vastu. (V a h e l h ü ü e.) Meie kohus on siin nõuda valitsuselt täit selgust, kas valitsus üldse mõtleb karjakasvatuse kaitseks mingeid samme astuda või millal ta seda mõtleb teha? Oleks aeg seda valitsusel juba ammu teha olnud!

A. L a u r: Ma teen õige lühidalt. Teen ettepaneku,

karjakasvatuse edendamise ja või hindade kindlustamise fondi seadus I lugemisel vastu võtta.

Ma arvan, et seda ettepanekut, mida teeb komisjon — ja komisjon teeb seda sellepärast, et Vabariigi Valitsus ei ole ühinend selle seaduseelnõuga — Riigikogu enamasti vastu ei võta. Tõepoolest ma ei tahaks uskuda, et see sündida võiks. Aga neist vahelhüüetest, mis siin on tehtud, võib kahjuks välja lugeda küll hoopis vastupidist. Härra Tonkman tähendas vahelhüüdes, et tema olevat selle seaduseelnõu vastu. (V a h e l h ü ü e.) Selle seaduse vastu sellepärast, et sellega demagoogiat tehtavat. Millest peaks aga see näha olema, et sellega demagoogiat tehakse? Meie teame ometi, et see ei ole mingi uus leitud, mille tahame oma riigis maksmata panna. See on teistes riikides olemas. Mul ei tarvitse vist näiteid tuua. Meie rühma kaks eelkõnelejat näitasid väga selgesti, kuidas on lood Soomes, Lätis, Leedus, see on meie naaberriikides. Kui teie ei ole kuulnud, siis ei saa ma sinna midagi parata. Igatahes nii kergesti meie asjale vaadata ei või, et ühe eelnõu, mis on esitatud, saadame tagasi seda tõsiselt kaalumata, sest seda eelnõu ei ole minu teada tõsiselt kaalutud.

Kuid loomulik on, et seda tõsiselt kaaluma peaksime, asi ise vääraks seda. Meie ei või ometi oma karjamajapidamist hävitada, see on olnud aluseks, mis meie riiki on ülal hoidnud, mis on meile valuutat andnud ja põllumehele sissetulekut, vähemalt seni. Kui tulevikus leitakse teisi abinõusid, siis on see tuleviku küsimus. Igatahes on karjamajandus olnud ja jääb vististi ka edaspidi meie peatuluallikaks. Kui praegu on võihind alla 140 senti kg, siis peab küll küsima iga inimene, kuidas on võimalik seejuures veel karja pidada. Meie oleme suured kapitalid karjamajandusse paigutanud, sest piimaühingute hoonete ja sisseadete all on suured kapitalid. Ja nüüd korraga tahetakse need ettevõtted vaeseks-lapseks jätta ja üldse mingit toetust raskel ajal anda. Meil toetatakse teraviljakasvatajaid ja teatud määral ka sigade kasvatajaid, aga see peala, see variseb kokku. Või valmistamine seisab tõsiste raskuste ees, sest Vabariigi Valitsus ei ole suutnud kindlaid turgusid võile leida ja arvatavasti ka tulevikus on vist heade turgude leidmine raske. Seepärast peaksime riiklikkude korraldustega aitama seda ala alal hoida, meie ei saa karjamajapidamist hävineda lasta. Meie peame tervendavaid abinõusid leidma. Valitsus ütleb ainult, et on tarvis eelnõu tagasi lükata ja ei võta küsimust kaalumisele. See on lubamata, et valitsus niiviisi talitab karjamajapidamise suhtes. Kui öeldakse, et ei ole raha, siis ometi peaks sarnaseid summe leitama mujalt, selleks oleks ju ometi võimalusi. Ma näitasin läinud koosolekul ühele allikale, aga see on ju valitsuse asi, kust ta raha leiab. Minu arvates peaksime seaduseelnõu I lugemisel vastu võtma.

K. T o n k m a n: Austatud Riigikogu liikmed! Siin tahetakse mõtteid kõigiti pahurpidi pöörata. Kui ma ütlesin vahelhüüdena — ma olen täiel määral demagoogia vastu, — siis jäetakse sõna „demagoogia“ välja ja öeldakse, et ma olevat täiel määral seaduse vastu. Lugupeetud Riigikogu liikmed! See on täielik demagoogia, mis praegu tehakse. Rkl. Laur ütles, enne kui ta kõnetoolilt ära tuli, et valitsuse asi on abinõusid otsida, kust ta summased leiab! Koonduserühm teeb nüüd mingi demagoogilise ettepaneku, mida valitsusel võimalik täita ei ole... (V a h e l h ü ü d e d.) Teie ütlesite, et see seadus on mõni päev enne riigi eelarvet valitsusele esitatud. Teie ütlesite, et riigi eelarves ei olnud neid summased. Ja kui teie võrdlete mineva-aasta

seaduse esitamise aega käesoleva aastaga, siis selgub, et tervelt 60 senti võikilogramm maksis läinud aastal rohkem kui praegu, ja võid on 13 miljonit kilogrammi aastas välja veetud. Kui teie kasvatate seda arvu 60-ga, siis teeb see ümmarguselt 7.800.000 krooni sellest ajast algades, kui käesolev seadus oli esitatud. Kui teie nõudsite juurdemaksu, kus võihind oli tuntavalt kallim, siis tuleb praeguse võihinna juures kuni 1 miljard senti või 10 miljonit krooni või valmistajatele selle seadusega juurde maksta. Kuidas on see võimalik riigi eelarve korras teha? (V a h e l h ü ü e.) Nautuke! Ma räägin vormiliselt ja sisuliselt, kuidas selle küsimuse juurde asuda. (V a h e l h ü ü d e d.)

Juhataja: Palun rahu!

K. Tonkman: See näitab selgesti, kuidas tahetakse panna valitsus võimatusse seisukorda. (V a h e l h ü ü e.) Teie teate ju väga hästi, kuidas riigi tulud laekuvad.

Olevat sotsialistide ridadest komisjonis niisugune lause öeldud, „see seadus ei pea mitte käiku saama,“ ja selle peale olevat rkl. Johanson aruandjaks valitud. Põhjusks olevat põllumeeste kogude kius. Misugune kius see siis on? (V a h e l h ü ü e.) Kui tahetakse loogiliselt mõelda, siis kõige parema tahtmise juures ei leidu praegu summasid, kui teie seda seaduseelnõuga nõuate. (V a h e l h ü ü d e d.)

Juhataja (koputab haamriga): Palun rahu!

K. Tonkman: (V a h e l h ü ü e.) Seda on vast rohkem antud, kui sel korral, kui teie inimesed olid valitsuses. (V a h e l h ü ü e.) Ma olen oma seisukohad juba aastate eest selle küsimuse kohta avaldanud, aga Riigikogu ei ole neid õigeks tunnustanud, vaid on teisiti talitanud. (V a h e l h ü ü e.) Mis on praegu ühist töötatöölise krediidiga? Teie ei ole kunagi ettepanekut teinud, et võtame töötatöölise krediidi maha ja anname selle võiväljaveo preemiaks. (V a h e l h ü ü e.)

Need etteheited, mis koonduserühm meile teeb, ei ole põhjendatud, on otsitud, — et vaadake, põllumeeste rühm ei taha kuidagiviisi põllumajandust toetada.

Mis puutub aga sisuliselt põllumajandusse, siis ühel eelmisel koosolekul kõnlesin mina sellest.

Kui härra Majanduseminister poole tunni eest näitas arvude najal, kuidas teie ministri lahkumise korral riigikassa seisukord oli... (V a h e l h ü ü e.) Kui ei ole seda ümber lükatud, seni pean seda aluseks. Siis on täiesti selge, et niisugust suurt summat ei ole võipremiate maksmiseks.

Riigi eelarve seaduse järgi ei saa kuidagiviisi niisuguseid seadusi esitada, mis niisuguri summasid nõuavad, kui ei ole näidatud, kust katta saab. Seepärast ei saa seda seadust hääletamisele panna.

Kui teie ette heidate põllumeeste kogude rühmale, et meie ei taha põllumehi toetada, — sest puudub kate, siis tõlgitsete seda teisiti. Nii et sellest seisukohast välja minnes ei saa meie rühmale etteheiteid teha, nagu ei tahaks meie rühm põllumajandust toetada. (V a h e l h ü ü d e d. — Juhataja koputab haamriga.)

Juhataja: Palun rahu!

Aruandja L. Johanson (fakt. märk.): Rkl. Kuris ütles, et valitsusel on kaaluda ja näidata, kust saab katet sellele seadusele. Ma juhtisin tähelepanu juba Riigi eelarve seaduse § 30, milles on öeldud, et katet peab näitama see, kes seaduse esitab, mitte valitsus. Eelnõu § 2 punkt teises on öeldud, et „Riigi 1931/32—1936/37. a. eelarvetes kuni 10 senti eelmisel aastal eksporteeritud võikilogrammi kohta“. See tulu on juba tarvitatud, seda ei ole enam olemas.

Juhataja: Kahelt poolt on ettepanekud, rkl. Laarman'ilt ja rkl. Mekkart'ilt, koosolek lõpetada.

(Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 14.20 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhataja (allkiri).